

RIKSDAGENS PROTOKOLL

Nr 19

FÖRSTA KAMMAREN

1965

27—28 april

Debatter m. m.

Tisdagen den 27 april

	Sid.
Svar på enkel fråga av herr Källqvist ang. intensifiering av den profylaktiska verksamheten inom tandvården m. m.	5
Svar på interpellation av herr Nyman ang. skolinternat för elever med grava anpassningssvårigheter i skolarbetet	6

Onsdagen den 28 april

Om särskilda lekgator	11
Utländsk arbetskraft	16
Information till kommunala fullmäktige om arbetet inom kommunens styrelse	19
Om successiv avveckling av dubbelbeskattningen å aktiebolag och ekonomiska föreningar	21
Om förstatligande av läkemedelsindustrien	23
Om utvidgad statlig gruvdrift i Norrland	25
Om ett nytt creditsystem för bostadsbyggande och vissa offentliga investeringar	26
Försäkringsväsendets organisation	27
Om inflytande för de anställda över enskilda och statliga företag	32
Fastighetsbeskattningen, m. m.	33
Yrkesintensiteten hos kvinnor	49
Kulturpolitikens framtida utformning	51
De svenska musikernas arbetsmarknadssituation	57
Interpellation av herr Arvidson om åtgärder mot sexuella våldshandlingar, m. m.	60

Samtliga avgjorda ärenden

Onsdagen den 28 april

	Sid.
Statsutskottets memorial nr 77, ang. överlämnande till lagutskott av sex till statsutskottet hänvisade motioner i vissa delar	11
Tredje lagutskottets utlåtande nr 18, ang. rätten att utsätta fast fiskeredskap i allmänt vatten	11
— nr 19, om särskilda lekgator	11
— nr 20, ang. viss paragraf i riksdagens revisorers berättelse över granskningen av statsverket	16
— memorial nr 21, ang. överlämnande till jordbruksutskottet av vissa till lagutskott hänvisade motioner	16
Allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 21, om åtgärder för att stimulera ökad invandring av utländsk arbetskraft, m. m.	16
Konstitutionsutskottets utlåtande nr 20, ang. ändring i landstingslagen m. m.	19
— nr 21, om begränsning av antalet ledamöter i landsting	19
— nr 22, ang. valkretsindelningen för landstingsval	19
— nr 23, ang. information till kommunala fullmäktige om arbetet inom kommunens styrelse	19
Bevillningsutskottets betänkande nr 26, om successiv avveckling av dubbelbeskattningen å aktiebolag och ekonomiska föreningar	21
Bankoutskottets utlåtande nr 16, om utgivning av en informationstidskrift rörande riksdagens verksamhet m. m.	23
— nr 17, om förstatligande av läkemedelsindustrien	23
— nr 18, om utvidgad statlig gruvdrift i Norrland	25
— nr 19, om anordnande av en statlig verkstadsindustri i Norrland	26
— nr 20, om tillskapande av ett byggnadsföretag med staten som huvuddelägare	26
— nr 21, om ett nytt creditsystem för bostadsbyggande och vissa offentliga investeringar	26
— nr 22, ang. försäkringsväsendets organisation, m. m.	27
Jordbruksutskottets utlåtande nr 8, ang. allmän beredskapsstat (jordbruksärenden)	32
Allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 23, om inflytande för de anställda över enskilda och statliga företag	32
Bevillningsutskottets betänkande nr 24, ang. ändring i kommunal-skattelagen	33
Första lagutskottets utlåtande nr 21, om begränsning av tiden för ansökan om handräckning för återtagning av avbetalningsgods	48
— nr 22, om översyn av försäkringslagstiftningen, m. m.	48

	Sid.
Andra lagutskottets utlåtande nr 42, ang. vissa av Internationella arbetsorganisationens allmänna konferens år 1964 fattade beslut	49
Allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 22, ang. förvärvsarbete för kvinnor, m. m.	49
— nr 24, ang. vissa kulturpolitiska åtgärder, m. m.	51
— nr 25, om åtgärder för att tillgodose kravet på diskretion vid postförsändelser från polismyndigheter m. fl.	57
— nr 26, om åtgärder att förhindra barnmisshandel	57
— nr 27, ang. de svenska musikernas arbetsmarknadssituation.	57
— nr 28, om utredning rörande den statliga informationsverksamheten	59

Tisdagen den 27 april

Kammaren sammanträdde kl. 15.00; och dess förhandlingar leddes av herr andre vice talmannen.

Justerades protokollet för den 21 in-
nevarande månad.

Anmäldes och godkändes jordbruks-
utskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 9, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande utgifterna för budgetåret 1965/66 inom jordbruksdepartementets verksamhetsområde jämte i ämnet väckta motioner; samt

nr 165, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar angående upprustning av den veterinärmedicinska forskningen och utbildningen, m. m., jämte i ämnet väckta motioner.

Anmäldes och godkändes riksdagens kanslis förslag till riksdagens skrivelse, nr 170, till Konungen angående val av riksdagens lönedelegation.

Ang. intensifiering av den profylaktiska verksamheten inom tandvården m. m.

Herr statsrådet och chefen för socialdepartementet ASPLING erhöll ordet för att besvara herr *Källqvists* fråga angående intensifiering av den profylaktiska verksamheten inom tandvården m. m., vilken fråga intagits i kammarens protokoll för den 21 april, och anförde:

Herr talman! Herr *Källqvist* har frågat mig om möjligheterna att intensifiera den profylaktiska verksamheten inom tandvården och har vidare be-

gärt en redogörelse för det aktuella läget i fråga om tillsättande av fluor till dricksvatten.

I kungörelsen angående statsbidrag till folktandvård har intagits en föreskrift om att inom folktandvården skall meddelas råd och upplysningar angående förebyggande tandvård. Till ledning för denna verksamhet har anvisningar utfärdats av medicinalstyrelsen.

I riksstaten har vidare sedan flera år tillbaka anvisats medel för förebyggande tandhälsovård. I årets statsverksproposition har planerna för denna verksamhet redovisats för nästa budgetår. Korta filmer samt artiklar med upplysning om hur man förebygger tandröta kommer att framställas. En film kommer även att beröra tandlossnandets orsaker och förebyggande. Kurser i profylaktik för tandläkare och tandsköterskor kommer att anordnas. Medel har beräknats för stöd till olika organisationer, främst Tandvårnet.

Den av riksdagen år 1962 antagna lagen om tillsättning av fluor till vattenledningsvatten trädde i kraft den 1 januari 1963. Enligt lagen äger Kungl. Maj:t eller myndighet, som Kungl. Maj:t bestämmer, efter framställning av kommun medge att fluor på vissa villkor och i kariesförebyggande syfte tillföres vattnet i det kommunala vattenledningsnätet. För närvarande förekommer sådan fluorering ingenstans i riket. Två framställningar om medgivande till fluorering — från Norrköping och Landskrona — prövas nu i socialdepartementet.

Herr KÄLLQVIST (fp):

Herr talman! Jag ber att till statsrådet och chefen för socialdepartementet få framföra ett tack för svaret på min

Ang. skolinternat för elever med grava anpassningssvårigheter i skolarbetet

enkla fråga. Det innehåller en mycket positiv inställning från herr statsrådets sida, och det gäller sedan bara att kunna utföra intentionerna i det praktiska tandvårdsarbetet.

Anledningen till min fråga var närmast den utredning, som nu är ute på remissförfarande, som rör tandvårdsförsäkring och vari man föreslår att sådan försäkring skall komma in i sjukförsäkringen, så att man kan få bidrag till dem som behöver tandvård.

Jag behöver bara citera vad denna utredning anförde i den sista meningen i det föreliggande betänkandet. Där påpekas bl. a. möjligheterna att genom en effektiv, profylaktisk verksamhet särskilt bland barnen minska tandvårdsbehovet och genom ökad anställning av hjälpkrafter avlasta tandläkarerna rutinuppgifter av olika slag.

Man har möjligheter att genom vissa behandlingar nedbringa kariesfrekvensen, och man har också i några fall lyckats nå avsevärda resultat. Det har redovisats exempel på att man fått ned kariesfrekvensen med 30—40 procent genom denna behandling, som oftast sker genom sköljning och ännu bättre kanske genom tandborstning med fluorlösning.

Det är givet att man skulle önska att denna vård kunde utvecklas ytterligare. Det förekommer också i utredningens betänkande förslag om särskild utbildning för tandhygieniker, och jag hoppas att herr statsrådet ställer sig välvillig härtill. Det skulle ha viss betydelse också för den profylaktiska verksamheten.

Den andra delen av min fråga gällde fluoreringen av dricksvattnet, och det sägs i svaret att det var 1962 som man antog lagen härom. Jag vill minnas att dåvarande inrikesministern svarade, att man hade tänkt sig en försöksverksamhet. Själv deklarerade han, att han inte var beredd att sträcka denna försöksverksamhet längre än till de fall som man redan då höll på med — Norrköpingsfallet.

Sedan dess har det gått rätt lång tid. Det vore intressant att få veta — även om kanske inte herr statsrådet behöver anse sig skyldig svara på det — varför det dröjt så länge med detta ärende. Det har förekommit besvär i ärendet. Jag vill minnas att medicinalstyrelsen behandlade dessa besvär, och det vore värdefullt att nu få detta ärende ytterligare aktualiserat. Jag tror att detta är en väg som skulle ha mycket stor betydelse. Det är nämligen så att man i vissa kommuner från en naturlig vattentäkt har naturlig fluor i vattnet. Går dessa kommuner sedan till att använda sjövattnet så tar man ju bort denna fluor, och därigenom kommer dessa kommuner i ett sämre läge än förut. Jag tror därför att denna lösning skulle kunna användas i mycket större utsträckning än som sker nu. Det har varit i strid om detta, det vet jag. Det är därför angeläget att det försök som gjordes i Norrköping kan fullföljas, så att denna fråga ytterligare kan belysas.

Jag vill ännu en gång tacka herr statsrådet för hans positiva inställning, och jag hoppas att alla krafter skall sättas in i kampen mot karies och att man inom ramen för sjukförsäkringen skall möjliggöra en bättre tandvård.

Överläggningen ansågs härmed slutad.

Ang. skolinternat för elever med grava anpassningssvårigheter i skolarbetet

Herr statsrådet och chefen för eklestikdepartementet EDENMAN, som tillkännagivit, att han hade för avsikt att vid detta sammanträde besvara herr Nymans interpellation angående skolinternat för elever med grava anpassningssvårigheter i skolarbetet, erhöll ordet och yttrade:

Herr talman! I en interpellation har herr Nyman frågat mig, om jag avser att stimulera skolstyrelser i landet att i

Ang. skolinternat för elever med grava anpassningssvårigheter i skolarbetet

större omfattning än hittills pröva formen med skolinternat i lämplig miljö för elever med grava anpassningssvårigheter i skolarbetet. Interpellantens fråga anknyter till de försök med skolinternat i landsbygdsmiljö som sedan flera år gjorts av Stockholms skoldirektion. Som exempel härpå nämnes Kedjebo internatskola i Västmanland.

I den obligatoriska skolan har det sedan länge förelegat möjligheter att vidta speciella åtgärder rörande elever med anpassningssvårigheter och andra störningar. Enligt skolstadgan kan för sådana barn, som har svårt att anpassa sig till verksamheten i skolan, anordnas specialundervisning antingen i form av observationsklass eller vid sidan av vanlig undervisning i form av s. k. särskild observationsundervisning. Från och med innevarande läsår har denna verksamhet utbyggt med en tredje form av observationsundervisning bedriven inom s. k. observationskliniker, som får inrättas, så snart varaktigt behov av sådan undervisning bedöms föreligga. Erfarenheterna av observationsundervisningen bedöms som mycket goda. Framför allt har observationsklinikerna hälsats med tillfredsställelse från skolans sida. Det gemensamma för här relaterade åtgärder är, att de kan vidtas inom skolans ram och utan sådana ingrepp, som medför elevernas skiljande från hemmen.

Den av interpellanten omnämnda åtgärden att söka stimulera skolstyrelserna att, med den av Stockholms stad understödda Kedjeboskolan som förebild, inrätta skolinternat i lämplig miljö för elever med grava anpassningssvårigheter i skolarbetet, saknar uttryckligt stöd i de bestämmelser som gäller för den obligatoriska skolan. Överförande av elev till sådant skolinternat innebär, att eleven skiljs från sitt hem och ombändertas av samhället. Detta kan givetvis ske i de fall då föräldrarna frivilligt lämnar medgivande till ett sådant ingripande men kan icke ske mot föräldrarnas vilja. I princip

skall åtgärder, som innebär skiljande av barn från hemmet, inte ingå i skolans handläggning av anpassningsproblemen. Enligt barnavårdslagen kan emellertid sådana åtgärder tillgripas av *barnavårdande* organ. Såväl vid några privata barnhem, som utnyttjas av de barnavårdande myndigheterna, som vid en rad av de i barnhemsplanerna enligt barnavårdslagen upptagna barnhemmen har internatskolor inrättats. Skiljande av elev från hemmet t. ex. för placering i detta slag av internat kan enligt barnavårdslagen ske även mot föräldrarnas vilja.

Kedjebo internatskola i Västmanland, till vilken interpellanten hänvisar, är en skola, driven av enskild huvudman: Riksförbundet Sveriges ungdoms- och hemgårdar. Den började sin verksamhet på försök i januari 1961 på initiativ av nämnda riksförbund, som sedan dess drivit skolan med bidrag dels från stiftelsen Frimurarbarnhuset, dels från Stockholms stad. Till löner för de vid skolan anställda lärarna uppbär Stockholms stad i sin tur statsbidrag. Lärarnas löne- och tjänstgöringsförhållanden motsvarar vad som gäller för lärare i observationsklass inom det obligatoriska skolväsendet.

Kedjeboskolan har en särskild styrelse, i vilken ingår ledamöter, utsedda av skoldirektionen och barnavårdsnämnden i Stockholm samt skolöverstyrelsen. Den är underställd Stockholms skoldirektion och rubriceras som elevhem, inte som barnhem. Därigenom har man velat markera skillnaden mellan denna vårdform och de tidigare nämnda internatskolorna i barnavårdsmyndigheternas regi. Kedjeboskolan står dock under socialstyrelsens tillsyn jämlikt 55 § barnavårdslagen.

Placering av elev vid skolan sker alltid efter föräldrarnas medgivande och ofta på deras önskan. Försöket har pågått under sammanlagt åtta terminer och givit genomgående positiva erfarenheter. Skoldirektionen har för avsikt att även i fortsättningen stödja

Ang. skolinternat för elever med grava anpassningssvårigheter i skolarbetet

verksamheten, som nu anses ha funnit sin form.

Kedjeboskolan utgör en mycket speciell och från organisatorisk synpunkt ganska komplicerad anordning med privat huvudman, utnyttjande av fondmedel för driften, särskild styrelse samt särskilda överenskommelser mellan barnavårdsnämnd och skolstyrelse och dessutom annan tillsynsmyndighet än det allmänna skolväsendet. Upprättandet av internatskolor av detta slag är en kommunal angelägenhet och bör således ske på kommunalt initiativ. Några önskemål från andra kommuner att få inrätta liknande skolor har inte framkommit. I regel torde de åtgärder, som skolan och de barnavårdande organen inom ramen för gällande bestämmelser kan vidta för att komma till rätta med de påtalade anpassningssvårigheterna, vara till fyllest.

Herr NYMAN (fp):

Herr talman! Jag ber att till statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet få framföra ett tack för svaret på min interpellation.

Disciplinfrågan i skolarbetet och hur den skall förbättras kommer igen med jämna mellanrum såväl i riksdagen som i olika sammanhang och visar frågans stora aktualitet och det intresse som visas för densamma. Då det gäller elever med grava anpassningssvårigheter i skolarbetet har med framgång prövats specialundervisning i form av observationsklass eller av särskild observationsundervisning. En tredje form är observationskliniker, som skall prövas — såsom vi hörde av interpellationssvaret — fr. o. m. innevarande läsår, så snart varaktigt behov av sådan undervisning bedöms föreligga.

Avsikten med min interpellation har varit att peka på ett annat försök, om jag så får säga »Skolan Annorlunda», den skola i Kedjebo i Västmanland, vid vilken goda resultat uppnåtts med stockholmspojkar i åldern 12—14 år.

Kanske den formen skulle kunna komplettera övriga åtgärder för att hjälpa elever med anpassningsproblem och andra störningar att bli mera anpassningsbara i normalklass efter några terminers vistelse på ett dylikt elevhem eller en sådan internatskola? Att skolformen är relativt dyrbar och svår att administrera och att det är svårt att få lämplig personal till den har jag förstått, men om den kan medverka till att klara disciplinproblemen i någon mån, att befria lärare från de svåraste ungdomarna i normalklasserna, så kanske Kedjeboförsöket kan vara värt att pröva i större skala. Så har varit min tanke.

Av statsrådets svar har jag emellertid förstått att det finns andra svårigheter att övervinna, främst av principiell art, om man vill utvidga verksamheten. Skolinternat av detta slag saknar stöd i de bestämmelser som gäller för den obligatoriska skolan och ingår principiellt icke i skolans handläggning av anpassningsproblem. Närmast kan det ske av barnavårdande organ eller privat. Kedjeboskolan tycks vara något speciellt och från organisatorisk synpunkt en ganska komplicerad anordning med Riksförbundet Sveriges ungdoms- och hemgårdar som huvudman, dock underställd Stockholms skoldirektion, som av statsmedel bidrar med lärarlöner. Det är glädjande att skoldirektionen har för avsikt att i fortsättningen stödja verksamheten, som nu anses ha funnit sin form. Det har också i svaret vitsordats, att erfarenheterna av elevhemmet eller internatskolan varit positiva.

Statsrådet anser att i regel de åtgärder, som skolan och de barnavårdande organen inom ramen för gällande bestämmelser kan vidta för att komma till rätta med påtalade anpassningssvårigheter, är till fyllest. Statsrådet säger för övrigt inte direkt något om sitt intresse att på något sätt stimulera skolstyrelser ute i landet att pröva Kedjebiformen. Får jag emellertid tyda herr

Ang. skolinternat för elever med grava anpassningssvårigheter i skolarbetet
statsrådets svar så, att om önskemål från andra kommuner att få inrätta liknande skolor uppstår, kommer ecklesiastikministern icke att ha något direkt emot en sådan utveckling?

Med detta ber jag att få tacka för svaret än en gång.

Överläggningen förklarades härmed slutad.

Vid föredragning av Kungl. Maj:ts skrivelse nr 67, med överlämnande av redogörelse från Nordiska rådets svenska delegation, hänvisades skrivelsen, såvitt den gällde de under avdelning II i redogörelsen behandlade sakerna, enligt följande:

punkterna A 7, B 1, B 2, B 3, B 4, B 5, B 6, B 7, B 8, C 6, utom i vad avsåge frågan om receipts giltighet, C 7, D 3, D 4, D 5, D 6, D 8, E 4, E 7 och E 9 till statsutskottet;

punkterna C 5, E 5 och E 6 till bevillningsutskottet;

punkterna D 7 och E 2 till bankoutskottet; samt

punkterna A 1, A 2, A 3, A 4, A 5, A 6, A 8, C 1, C 2, C 3, C 4, C 6, såvitt den anginge frågan om receipts giltighet, C 8, D 1 och D 2 till lagutskott; ävensom

övriga delar under avdelning II i redogörelsen samt skrivelsen i övrigt till utrikesutskottet.

Föredrogs och hänvisades till lagutskott Kungl. Maj:ts proposition nr 124, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 2 § 2:o), 4:o) och 17:o) lagen den 26 maj 1909 (nr 38 s. 3) om Kungl. Maj:ts regeringsrätt.

Föredrogs bankoutskottets anmälan jämlikt § 21 riksdagsstadgan, att till utskottet inkommit:

dels en framställning från fullmäktige i riksbanken angående försäljning av en riksbanken tillhörig fastighet i Uppsala;

dels ock en framställning från riks-

dagens revisorer angående löneuppräknings för kanslichefen hos revisorerernas kansli.

Framställningarna hänvisades till bankoutskottet.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet motionerna nr 744 och 745.

Föredrogs och bordlades ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 24, första lagutskottets utlåtanden nr 21 och 22, andra lagutskottets utlåtande nr 42 samt allmänna beredningsutskottets utlåtanden nr 22 och 24—28.

Anmälades och bordlades Kungl. Maj:ts till kammaren överlämnade proposition nr 126, med förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370), m. m.

Anmälades och bordlades statsutskottets utlåtanden och memorial:

nr 51, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1965/66, i vad propositionen avser allmänna frågor och bemyndigande för Kungl. Maj:t att besluta om arbeten inom viss kostnadsram;

nr 52, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1965/66, i vad propositionen avser justitiedepartementets verksamhetsområde;

nr 53, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1965/66, i vad propositionen avser försvarsdepartementets verksamhetsområde;

nr 54, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1965/66, i vad propositionen avser socialdepartementets verksamhetsområde;

nr 55, i anledning av Kungl. Maj:ts

proposition angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1965/66 i vad propositionen avser kommunikationsdepartementets verksamhetsområde;

nr 56, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1965/66, i vad propositionen avser finansdepartementets verksamhetsområde;

nr 57, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1965/66, i vad propositionen avser ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde;

nr 58, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1965/66, i vad propositionen avser handelsdepartementets verksamhetsområde;

nr 59, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1965/66, i vad propositionen avser inrikesdepartementets verksamhetsområde;

nr 60, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter på tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1964/65, i vad propositionen avser justitiedepartementets verksamhetsområde;

nr 61, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter på tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1964/65, i vad propositionen avser försvarsdepartementets verksamhetsområde;

nr 62, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter på tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1964/65, i vad propositionen avser socialdepartementets verksamhetsområde;

nr 63, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter på tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1964/65, i vad propositionen avser kommunikationsdepartementets verksamhetsområde;

nr 64, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter på tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1964/65, i vad propositionen

avser inrikesdepartementets verksamhetsområde;

nr 65, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av avtal med Stockholms stad rörande vissa markbyten m. m.;

nr 66, i anledning av Kungl. Maj:ts statsverkspropositionen gjorda framställningar om anslag för budgetåret 1965/66 till skolväsendet jämte i ämnet väckta motioner;

nr 67, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1965/66 till byggnadsarbeten vid universiteten och vissa högskolor m. m.;

nr 68, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt disposition av vissa äldre anslag inom ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde;

nr 69, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter på tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1964/65, i vad propositionen avser ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde;

nr 70, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt disposition av vissa äldre reservationsanslag inom socialdepartementets verksamhetsområde;

nr 71, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1965/66 till vissa byggnadsarbeten vid statens mentalsjukhus m. m.; och

nr 77, angående överlämnande till lagutskott av sex till statsutskottet hänvisade motioner i vissa delar; samt

bankoutskottets utlåtande nr 15, i anledning av väckta motioner om åtgärder mot inflation, m. m.

Anmäldes och bordlades följande under sammanträdet till herr andre vice talmannen avlämnade motioner:

nr 746, av herr *Elofsson*,

nr 747, av herr *Hansson, Nils, m. fl.*,

nr 748, av herr *Nilsson, Ferdinand, m. fl.*

nr 749, av herr *Pettersson, Gunnar*,
m. fl., samt

nr 750, av herr *Sveningsson* och herr
Jacobsson, Gösta,

i anledning av Kungl. Maj:ts proposi-
tion nr 100, angående ändrad organisa-
tion av rationaliseringsverksamheten på
jordbrukets och trädgårdsnäringsens om-
råden; ävensom

nr 751, av herrar *Strandberg* och
Lundberg, i anledning av Kungl. Maj:ts

Om särskilda lekgator

proposition nr 110, angående anslag till
Flygvapnet: Anskaffning av flygmateri-
riel m. m. för budgetåret 1965/66.

Justerades protokollsutdrag för den-
na dag, varefter kammarens sammanträ-
de avslutades kl. 15.21.

In fidem

Fritz af Petersens

Onsdagen den 28 april

Kammaren sammanträdde kl. 10.00.

Justerades protokollet för den 22 in-
nevarande månad.

Ledighet från riksdagsgörömlen be-
viljades herr *Stadling* för tiden till och
med den 10 nästkommande maj på
grund av ett från honom inkommet, nu
uppläst läkarintyg, utvisande att han
till följd av hjärtutredning vore sjuk-
skrivnen för tiden till och med sistnäm-
nda dag.

Föredrogs och hänvisades till bevill-
ningsutskottet Kungl. Maj:ts proposition
nr 126, med förslag till lag om ändring
i kommunalskattelagen den 28 septem-
ber 1928 (nr 370), m. m.

Föredrogs och hänvisades
motionerna nr 746—750 till jord-
bruksutskottet och
motionen nr 751 till statsutskottet.

Föredrogs och bordlades ånyo stats-
utskottets utlåtanden nr 51—71.

Föredrogs statsutskottets memorial nr
77, angående överlämnande till lagut-
skott av sex till statsutskottet hänvisa-
de motioner i vissa delar.

Beträffande detta memorial hade ut-
skottet hemställt, att detsamma måtte
företagas till avgörande efter allenast
en bordläggning.

På gjord proposition bifölls denna
hemställan.

Därefter bifölls på gjord proposition
vad utskottet i förevarande memorial
hemställt.

Föredrogs och bordlades ånyo banko-
utskottets utlåtande nr 15.

Vid förnyad föredragning av tredje
lagutskottets utlåtande nr 18, i anled-
ning av väckta motioner angående rät-
ten att utsätta fast fiskeredskap i all-
mänt vatten, bifölls vad utskottet i detta
utlåtande hemställt.

Om särskilda lekgator

Föredrogs ånyo tredje lagutskottets
utlåtande nr 19, i anledning av väckta
motioner om särskilda lekgator.

Om särskilda lekgator

Tredje lagutskottet hade behandlat två inom riksdagen väckta och till lagutskott hänvisade motioner, nr 242 i första kammaren av fröken *Mattson* och nr 297 i andra kammaren av fröken *Bergegren m. fl.*, i vilka motioner hemställt, att riksdagen måtte besluta att åt högertrafikkommittén uppdraga en utredning om lekgators införande vid övergången till högertrafik samt att undersöka, vilka ändringar i trafikförordningen som borde vidtagas för att på föraren av motorfordon lägga hela ansvaret vid körning på en lekgata.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt, att förevarande motioner, I: 242 och II: 297, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Fröken **MATTSON** (s):

Herr talman! Jag har inte begärt ordet beträffande motionerna nr 242 i första kammaren och 297 i andra kammaren av mig och fröken *Bergegren m. fl.* för att anmäla något missnöje mot tredje lagutskottet. Den motion som vi har väckt och som pekar på ett experiment som gjorts i staden *Munkebo* i Danmark för att bättre skydda barnen i trafiken, har blivit mycket välvilligt behandlad. Däremot finner jag att de remissinstanser som tagit ställning till denna fråga kanske inte alla gånger riktigt förstått motionens innebörd eller också varit alltför optimistiska.

Anledningen till att denna motion väcktes är bl. a. det alltmer ökande antalet skador eller dödsfall när det gäller barn i trafiken. Av de statistiska uppgifterna framgår att år 1963 döddes eller skadades 3 470 fotgängare i trafiken. Om vi ser på åldersfördelningen beträffande dödade eller skadade ett år tidigare, alltså år 1962, var det 510 barn i åldern upp till 6 år och 448 barn i åldern 7—14 år. Det blir totalt 958, och det är en större grupp än gruppen 45—64 år, som uppgår till 827. Fjöl-

årets statistik visar att 39 barn döddes i trafiken och att ett hundratal barn allvarligt skadades när de uppehållit sig på gator och vägar, alltså inte i samband med att de varit passagerare i bilar. Detta är en av anledningarna till att man kan fråga sig hur förhållandet kommer att bli, då vi om några år övergår till högertrafik. Redan nu kan väl en del olyckor undvikas genom att förarna har sin uppmärksamhet skärpt när de ser barn i trafiken, men vid övergång till ett annat system kan man väl antaga att fordonsförarna, i varje fall under första året, inriktar sin uppmärksamhet i högre grad på själva framförandet av bilarna och det för oss helt spegelvända trafiksystem som då kommer att tillämpas.

Vi motionärer har tänkt oss att man skulle pröva det system som införts i *Munkebo*, ett system som även har tillämpats i en del engelska industristäder, nämligen att anvisa vissa gator som lekgator, där barnen kan leka och inte vara lika oskyddade. Motorfordonstrafik skall visserligen förekomma på dessa gator, men barnen skall inte behöva ha sin uppmärksamhet riktad på den i samma utsträckning, eftersom motorfordonsförarna skulle få sig ålagda en mycket större uppmärksamhet med ett större ansvar om någonting skulle hända.

Detta är tankegångar som remissinstanserna inte har velat dela. De allra flesta går emot, medan *HSB:s* riksförbund och *SABO*, delvis understött motionens syfte. Jag anser inte, vilket däremot flera remissinstanser gör, att barn utan vidare skulle kunna tro att en lekgata vore en lekplats. Jag tror att barn mycket väl kan skilja mellan en lekplats och en gata, även om detta system införes.

Vad jag dock framför allt skulle vilja vända mig mot är remissinstansernas och särskilt byggnadsföretagens i mitt tycke överdrivna optimism när de säger att alla stadsplaner i framtiden

Om särskilda lekgator

kommer att bereda barn en full trygghet genom att lekområden kommer att anvisas för barnen och skyddade trafikleder kommer att inrättas. Risk för att barnen skall möta trafik skulle således aldrig någonsin uppstå. Jag är inte lika optimistisk i det avseendet. Jag vet att sådana system i dag inte inrättats bl. a. i de småhusområden som byggs, och vi har dessutom en till stora delar gammal bebyggelse överallt i landet där det inte går att genomföra ett sådant system.

Trafiksäkerhetsrådet har en i mitt tycke »dråplig» motivering när motionen avstyrkes — man finner att »ändamålet med motionerna förfelas på grund av den inte sällan förekommande bristande respekten för lagar och förordningar hos motorförarna». Rådet anser med andra ord att det inte är någon idé att lagstifta här i landet, om man inte har garantier för att alla medborgare hundra procentigt följer dessa lagar och förordningar. Det är ju en ganska sär egen princip, som i andra avseenden ingalunda brukar hindra vårt lagstiftningsarbete.

Trafiksäkerhetsrådet säger vidare att »de oskyddade grupperna bibringas en falsk säkerhetskänsla, som leder till försämrad uppmärksamhet». Rådet menar alltså att införande av lekgator, där barnen skulle veta att de var bättre skyddade än i andra trafikleder, skulle bibringa barnen en falsk säkerhetskänsla. Nu vet ju alla pedagoger och barnpsykologer att ett av de allra svåraste momenten när det gäller att lära barn trafikregler sammanhänger just med barnens totala oförmåga att förstå trafiken och känna vare sig säkerhet eller osäkerhet. Små barn tänker inte på övergångsställen eller försiktighet då de lämnar trottoaren utan kommer rusande rätt ut i trafiken. De uppfattar inte ljud, eller föreställer sig att tutningar från en bil kommer från direkt motsatt håll. Över huvud taget har barn rätt långt upp i åldrarna mycket svårt att anpassa sig i trafiken. Det

är också därför man i dagens läge inte riktigt vet hur man skall bibringa barnen en riktig trafikundervisning. Trafiksäkerhetsrådet har med andra ord inte ordentligt studerat de senaste undersökningarna om barns uppträdande i trafiken, vilket jag finner rätt märkligt.

I övrigt är jag mycket nöjd med att man från flera håll har betonat angelägenheten av att uppmärksamheten mer än nu riktas in på hithörande problem, liksom att högertrafikkommissionen sägs ha ögonen öppna för dessa frågor. I och med detta tror jag att en del av motionens syften ändå har blivit tillgodosedda. I likhet med HSB:s riksförbund kan man ju uttrycka den förhoppningen, att högertrafikkommissionen, därest nuvarande system inte skulle visa sig till fyllest vid omläggningen till högertrafik om ett par år, måhända kunde kosta på sig en resa till Munkebo i Danmark, den kommun som väckt så stor internationell uppmärksamhet genom sitt pionjärarbete, och kanske även till de engelska industristäder där man har problem liknande våra och där man försökt lösa problemen på likartat sätt.

Jag har, herr talman, intet yrkande.

Herr HANSSON, TORSTEN, (s):

Herr talman! Den motion om lekgator, som fröken Mattson har väckt, berör det allvarliga problemet om barnens säkerhet i trafiken. Motionen tar emellertid upp frågan ur en ganska begränsad synvinkel, och det har resulterat i att utskottets behandling också blivit tämligen kortfattad. Utskottet ansluter sig dock avslutningsvis till motionens syfte att skydda barnen mot olyckor i trafiken och att få till stånd erforderliga åtgärder på området. Det innebär ett ställningstagande till ett så stort problemkomplex att några kommentarer kan vara på sin plats.

Frågans angelägenhet framgår med all tydlighet av den tillgängliga statisti-

Om särskilda lekgator

ken, som ju fröken Mattson redogjort för. Hon redovisade olycksfallen i absoluta tal, och jag kan bara komplettera med en relativ siffra — år 1962 utgjordes 28 procent av alla skadade vid vägtrafikolyckor av barn under 14 år.

Det i motionen framlagda förslaget tar — med hänvisning till dansk förebild — sikte på en ändring av vägtrafikförordningen, som skulle medge att vissa gator fick en särskild rättsstatus. I dessa s. k. »lekgator» skulle hela ansvaret läggas på föraren av motorfordon.

De trafiksäkerhetsvårdande organisationerna — Motororganisationernas samarbetsnämnd och Nationalföreningen för trafiksäkerhetens främjande — har påpekat de pedagogiska riskerna av en sammanblandning av lek och trafik. Fröken Mattson var inne på dessa problem, och jag skulle vilja erinra om att en liknande aspekt diskuterades, när principen om en sträng trafikdifferentiering infördes i stadsplanedebatten för ett femtontal år sedan. Det hävdades då att en sträng trafikdifferentiering inte skulle ge barnen tillfälle att »lära sig trafik». Detta tillbakavisades med stöd av undersökningar, som klargjorde att barn före en viss ålder över huvud taget inte är mogna att tillgodogöra sig trafik-kunnande.

En annan synpunkt, som har framförts av remissinstanserna, är att det kategoriska ansvarsförhållande som motionen tar syfte på inte har stöd i den svenska trafiklagstiftningen. Å andra sidan innehåller vägtrafikförordningen redan en bestämmelse om att föraren har att hålla en med hänsyn till förhållandena tillräckligt låg hastighet bland annat då barn uppehåller sig på eller vid vägen.

Motionärerna säger att »största vinsten torde kunna göras i småhusområden». Till detta skulle jag vilja göra en kättersk kommentar. Alla remissinstanser hänvisade till stadsplanernas utförande såsom bästa skydd, men just småhusområdena är väl ett exempel på stäl-

len, där man av ekonomiska skäl ofta har tvingats kompromissa med säkerhetsstandarden i kommuner, som kanske har drivit småhusbyggandet alltför långt. Remissvaren från byggare och byggnadsmyndigheter tar huvudsakligen upp argumenteringen kring den stränga trafikdifferentiering som är målet för modernt stadsplanerande.

I rättsfrågan förordar remissinstanserna ett vidgat nyttjande av hastighetsbegränsningar och varningsmärket »Le-kande barn» såsom ett bättre alternativ än införandet av nya rättsbestämmelser. Slutligen påpekar trafiksäkerhetsorganisationerna, att man i samband med övergången till högertrafik bör tillvarata möjligheterna till trafiktekniska förbättringar.

Denna relativt ingående redogörelse för anförda synpunkter vore kanske onödig, om jag inte härtill ville knyta några kritiska synpunkter och betänkligheter och kanske i viss mån ansluta dem till motionärens funderingar. Det finns trots allt en del farhågor att hysa. Det finns gamla områden, där planeringen inte har genomförts efter de anförda höga idealen, och nya stadsplaner, där man ansett sig kunna kompromissa bort denna viktiga synpunkt. Vissa bostadsgrupper är för små enheter för att kunna planera konsekvent. Det finns kanske t. o. m. dåliga stadsplanerare. Till slut existerar det — vilket är synnerligen allvarligt — hundratals byggnadslovsärenden, där man vill tillföra gamla bostadsområden nya parkeringsplatser. Härvid tillåts ofta bilisternas krav på att få ha den kära plåtlådan praktiskt taget inne i köket att dominera över omsorgen om barnens säkerhet och lekmöjligheter. Utskottets välvilliga motivering får väl därför ses som en tankeställare för alla inblandade.

Det mest nyanserade remissyttrandet, nämligen HSB:s innehåller ett förslag om »en samlad inventering av möjliga åtgärder i fråga om planutformning och trafikreglering för att så långt det går

Om särskilda lekgator

minska riskerna för barntrafikolyckor». Detta skulle bli ett jättearbete. Skulle emellertid takten i det redan kontinuerligt bedrivna reformarbetet ej visa sig tillfredsställande, kvarstår möjligheten. I första hand bör arbetet då inriktas på utarbetandet av skärpta tillämpningsföreskrifter till byggnadsnämnder och polismyndigheter.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr SKÄRMAN (fp):

Herr talman! Låt mig redan från början få betyga, att jag är helt ense med utskottet i dess utlåtande nr 19 i anledning av motionen om införande av särskilda lekgator. Samtidigt kan jag instämma med motionärerna i det önskvärda i att alla tänkbara uppslag prövas när det gäller att nedbringa olycksriskerna i allmänhet och för de mer oöverlagat handlande barnen i synnerhet.

Vad som har gjort att jag här har tagit till orda är en tendens, som lyser igenom i motionen och som vi nyss hörde hos fröken Mattson, en tendens att överdriva farorna vid en övergång till högertrafik och samtidigt lasta på högertrafikkommissionen alla möjliga uppdrag inför övergången. Man har t. o. m. fått Motororganisationernas samarbetsdelegation att framhålla, att omläggningen till högertrafik kommer att medföra ökade risker, inte minst för barnen.

Det är enligt min bestämda uppfattning, herr talman, psykologiskt oriktigt att provocera fram någon ödestämning inför övergången. Låt mig först helt nyktert konstatera, att här har man tvingat hundratusentals människor, som i angelägna uppgifter eller på nöjesresor passerar gränserna, att ideligen byta från vänster till höger och vice versa. De flesta torde med mig ha funnit, att den svåraste omställningen egentligen varit att efter en längre tids högerkörning gå tillbaka till vårt kör-

system. Så kommer då dagen H, då hela svenska folket med stöd av varandra och på en gång och för alltid gör sitt byte. Detta byte åtföljs av den mest omfattande trafiksäkerhetspropaganda som förekommit i vårt land — ja, kanske i hela världen. Det åtföljs av fartbe-gränsning, trafikstopp, nya trafikmärken och mycket annat. Jag skulle vilja fråga: Är det då inte att underskatta det svenska folkets intelligens och allmänna status att utmåla dagen H som något slag domedag, då det gäller att hålla sig inomhus och väl regla dör-rarna? Jag tror att det blir något av västgötaklimax över det hela.

Det är min övertygelse att det är psykologiskt oriktigt att suggerera fram någon sorts skräckstämning inför omläggningen. Är det inte så i stället att den nedsatta farten och propagandan bör föra med sig en önskad nedgång av olyckorna? Det blir en period av påfrestning, det är klart, när man börjar känna sig varm i kläderna och kör på som vanligt igen, men med skärpt trafikövervakning — det är väl den viktigaste punkten — skall nog även den perioden gå att bemästra.

Till sist ett par ord om tendensen till att vilja lasta över allt möjligt och omöjligt på högertrafikkommissionen. Är det inte så att den har häcken full nog ändå? Visst vore det lyckligt att på en gång få en mängd frågor lösta, men vi får nog i stället bereda oss på att under någon övergångstid få klara oss med provisorier. Visst är det bra med perfektionism, men vi räcker liksom inte till på alla fronter. Det knakar redan i fogarna på vårt samhällsbygge. Vi får inte lasta över för mycket vare sig på kommissionen eller på oss själva, som många försöker göra i det här fallet.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets framställning.

Herr SVENINGSSON (h):

Herr talman! Jag har inte någon närmare anledning att lägga mig i den här

Ang. utländsk arbetskraft

debatten. Jag ber bara att få instämna i herr Skärmans uttalande om att vi bör vara litet försiktiga med att gång efter annan mana fram skräckstämningar inför den dag då högertrafiken skall införas. Som jag har sagt vid tidigare tillfällen, tror jag inte att denna övergång kommer att föra med sig något ökat antal trafikolyckor.

För övrigt delar jag fröken Mattsons uppfattning att vi bör göra allt vad vi kan för att minska antalet barnolyckor. Barnen är ju fullkomligt oskyldiga offer i det här sammanhanget. Emellertid har jag många gånger tänkt den tanken — och jag tycker att det är lämpligt att ge uttryck för den nu — att om det är knapphändigt ställt med trafikövervakningen ute på vägarna, så är det ännu knapphändigare ställt med trafikövervakningen i städer och samhällen. Den kanske är svårare att ordna där, men för min del tror jag att mycket skulle kunna vinnas och många olyckor — främst barnolyckor — skulle kunna undvikas, om det skedde en mera effektiv trafikövervakning även i städerna.

Man ser så ofta hur bilister kör med mycket högre hastighet än den tillåtna. Man kan se det t. ex. på gatan mellan riksdagshuset och riksbanken. Där händer kanske inga barnolyckor, ty där vistas väl i allmänhet inte många barn. Säkerligen skulle dock, som sagt, mycket kunna vinnas i fråga om minskning av trafikolyckorna i allmänhet genom en strängare och bättre trafikövervakning.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo och lades till handlingarna tredje lagutskottets utlåtande nr 20, i anledning av viss paragraf i riksdagens revisorers berättelse över den år 1964 av dem verkställda granskningen av statsverket.

Vid förnyad föredragning av tredje lagutskottets memorial nr 21, angående överlämnande till jordbruksutskottet av vissa till lagutskott hänvisade motioner, bifölls vad utskottet i detta memorial hemställt.

Ang. utländsk arbetskraft

Föredrogs ånyo allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 21, i anledning av väckta motioner dels om åtgärder för att stimulera ökad invandring av utländsk arbetskraft, dels angående utländska arbetstagares utbildning och anpassning.

Till allmänna beredningsutskottet hade hänvisats följande motioner angående utländsk arbetskraft:

1) de likalydande motionerna I: 61, av herr *Nyman m. fl.*, och II: 72, av herr *Enskog m. fl.*, vari hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om en utredning rörande utländska arbetstagares och deras familjers språkundervisning och anpassningsproblem i svenskt samhälle och näringsliv;

2) motionen II: 682, av herrarna *Antonsson* och *Gustafsson* i Kårby, vari yrkats, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle hemställa om undersökning för att underlätta invandringen och även anpassningen till svenskt arbets- och samhällsliv i syfte att därigenom stimulera ökad invandring av utländsk arbetskraft till vårt land;

3) motionen II: 683, av herr *Arvidson m. fl.*, vari anhållits, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa om skyndsamma och omfattande åtgärder för att i vårt land få till stånd en sådan utbildning av den utländska arbetskraften, att den finge en god introduktion i svenska förhållanden och en grundläggande skolning i svenska språket.

Utskottet hade i förevarande utlåtande anfört bland annat:

Ang. utländsk arbetskraft

»Utskottet får sammanfattningsvis anföra att de principer som tillämpats för överförande av utländska arbetstagare enligt utskottets mening torde vara ändamålsenliga och riktiga. Ett mer rationellt förfarande vid tillståndsgivningen synes emellertid önskvärt och stora ansträngningar bör göras för att underlätta anpassningen för de utlänningar som anställas här.

Med hänsyn till de förslag och utredningar som redan föreligger och som synes omfatta flertalet av de i motionerna framförda önskemålen, kan utskottet icke finna, att ytterligare undersökning eller utredning nu bör begäras från riksdagens sida. Utskottet får dock med anledning av frågornas vikt hemställa, att riksdagen i anledning av de likalydande motionerna I: 61 och II: 72, motion II: 682 och motion II: 683 i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte ge till känna vad utskottet ovan anfört.»

Herr KRISTIANSSON, AXEL, (cp):

Herr talman! Det föreligger ju ett enhälligt utskottsutlåtande på denna punkt, och det finns därför kanske ingen anledning att uppta kammarens tid. Då jag förutsätter att kammaren inte blir så ansträngd i dag, vill jag ändå säga några ord i det här ärendet.

De tre här föreliggande motionerna är samstämmiga så till vida att de allesammans begär längre gående åtgärder för att göra anpassningen för den invandrade arbetskraften lättare. Det är rätt naturligt att det för med sig ganska stora anpassningsvårigheter att komma till ett annat land och falla in i arbetslivet och miljön där. Vad som här kan göras för att underlätta denna process är vällovligt, ty en förutsättning för att den invandrade arbetskraften skall bli till nytta och stanna här är ju att den trivs och finner sig till rätta.

Motion nr 682 går emellertid längre. Den berör också invandringen av arbetskraft som sådan och begär åtgärder för en aktiviserad invandringspolitik i vårt land. Vi har väckt denna

motion mot bakgrunden av den befolknings- och arbetskraftssituation som råder i vårt land, och vi menar nog att den är av det slaget att det finns anledning för oss att i framtiden sannolikt i större utsträckning än hittills lita till utländsk arbetskraft. De första åren på 1960-talet — från 1960 till 1965 — beräknas vi ha ett nettotillskott på den svenska arbetsmarknaden med 215 000 personer. För den senare delen av 1960-talet beräknas detta tillskott till 20 000, och för 1970-talet bedömer man att tillskottet blir så gott som ingenting. Klart är således att arbetskraftstillgången framöver kan komma att bli och sannolikt också blir den värsta flaskhalsen då det gäller att höja vår standard.

Det är rätt naturligt att man när det gäller att komma till rätta med dessa problem i första hand siktar in sig på de inhemska resurserna. Man gör en inventering här, man frågar sig om det är möjligt att göra omDispositioner, och man frågar sig också om det finns möjligheter att aktivisera vissa grupper.

Utskottet har i sitt utlåtande tagit fasta på tre punkter. Man har omnämnt omflyttningen av arbetskraften och vad den kan ge. Man har talat om omstruktureringen av näringslivet och då främst anknutit till vad som är möjligt att er-hålla genom jordbrukets rationalisering. Man har också siktat in sig på vad en aktiviserad insats från kvinnorna, främst de gifta kvinnorna, kan ge.

Vad det gäller förflyttningen av arbetskraften har jag nog den uppfattningen att det här finns vissa gränser för hur långt man kan gå. Man kan självfallet inte flytta all den yngre arbetskraften från områden där det är gott om arbetskraft, utan man måste söka andra vägar för att ge i varje fall en del av dessa människor arbete på den ort där de bor.

Beträffande omstruktureringen av näringslivet vill jag ha sagt att det i fråga om jordbruket inte finns så mycket arbetskraft att hämta, även om rationali-

Ang. utländsk arbetskraft

seringen fortskrider. Jordbruksbefolkningen är nämligen en kategori med rätt hög medelålder.

Jag vill inte uttala mig om vad en aktivisering av de gifta kvinnornas insats kan ge på detta område. Jag vill bara anföra att vissa tecken tyder på att ju högre standard människorna lever på, desto mindre intresserade är de av att ha dubbelarbete inom familjen. Det finns som bekant vissa grupper där just det problemet är aktuellt, och mycket talar för att tendensen kommer att fortsätta framöver.

Herr talman! Jag har självfallet i denna fråga inget annat yrkande än om bifall till utskottets förslag. Jag är tillfredsställd med utskottets skrivning, främst därför att den bygger på och i sig själv inrymmer yttranden från arbetsmarknadsstyrelsen och synpunkter från arbetsmarknadsutredningen, synpunkter som ju är av den karaktären att de talar för en liberaliserad invandringspolitik framöver.

Herr MÖLLER (s):

Herr talman! Jag skall bara göra en kort kommentar till herr Kristianssons anförande, som inte innehöll något yrkande. Vad han särskilt trycker på är behovet av en ökad nettoinvandring i vårt land. I motionerna begärs dels ökad nettoinvandring, dels åtgärder för snabbare utbildning och anpassning av de människor som kommer till vårt land.

Den ökade nettoinvandringen kan inte ses oberoende av de reserver i fråga om arbetskraft som vi har i vårt land och som inte är fullt mobiliserade. Utskottet har pekat på den stora reserven på vår arbetsmarknad, nämligen hundratusentals kvinnor, och att det för närvarande pågår ansträngningar för att mobilisera dem och i ökad utsträckning möjliggöra för dem att träda ut på arbetsmarknaden, om de så önskar. Att skapa valfrihet för kvinnan i vårt land att antingen stanna hemma eller att gå i ut i förvärvslivet, är en

väsentlig samhällsfråga som starkt aktualiseras.

Trots bristen på arbetskraft i de södra och mellersta delarna av landet har vi en delvis besvärande arbetslöshet i de nordligaste delarna. Där pågår en omstrukturerings, och vi måste se till att de som blir arbetslösa snarast efter omskolning får ett nytt arbete.

Det är mot den bakgrunden som utskottet inte har velat tillstyrka motionärernas tanke att statsmakterna och myndigheterna nu skulle göra nya målmedvetna ansträngningar för att öka nettoinvandringen. Denna uppgår nu till cirka 10 000 personer om året. Dessa utgör ett välkommet, ytterst värdefullt och behövligt inslag på vår arbetsmarknad. Vi har anledning att räkna med att denna spontana invandring, väsentligen grundad på enskilda initiativ, kommer att fortsätta. Däremot har vi inte velat instämma i förordet för att det nu skall ske målmedvetna ansträngningar för att öka den kollektiva nettoinvandringen. Denna fråga måste även ses i samband med bostadsfrågan och det allmänna läget på arbetsmarknaden.

Vad gäller det andra avsnittet åtgärder kan man däremot tveklöst instämma i önskemålet om en generös behandling av dem som kommer hit, en generös utlänningspolitik som satsar på att anpassa dem genom hjälp till utbildning, framför allt i svenska språket, det största hindret för anpassning i vårt svenska samhälle, och övriga åtgärder som behövs för att de skall finna sig till rätta. Där har man rätt att vänta att den pågående utlänningsutredningen skall komma med betydelsefulla förslag. Jag tycker det är riktigt att riksdagen understryker det angelägna i att vi på ett generöst sätt möter dem som kommer till vårt land och på alla vis underlättar deras anpassning i vårt samhälle, där de gör en så betydelsefull insats.

Med dessa ord, herr talman, yrkar jag bifall till utskottets förslag.

Ang. information till kommunala fullmäktige om arbetet inom kommunens styrelse

Herr KRISTIANSSON, AXEL, (cp):

Herr talman! Som jag framhöll i mitt första anförande har jag självfallet ingenting emot att de inom landet tillgängliga resurserna utnyttjas i första hand, men jag vill än en gång understryka att jag inte tror att de kommer att räcka till framdeles. Jag vill därför ha sagt att vi framdeles i mycket större grad än hittills kommer att bli beroende av utländsk arbetskraft — för den händelse sådan då finns att tillgå. Detta är emellertid inte så säkert, ty situationen i andra länder börjar mer och mer likna den som vi har i vårt land.

Jag hänvisade i mitt första inlägg till arbetsmarknadsstyrelsens synpunkter på denna fråga. Jag vill citera några ord ur utskottets utlåtande: »Arbetsmarknadsstyrelsen har i sitt yttrande över ifrågavarande motioner bl. a. anfört att en positiv och aktiv inställning bör tagas till utländska medborgares invandring och hänvisat till en framställning till Kungl. Maj:t den 19 maj 1964, där styrelsen anhållit om bemyndigande att efter samråd med berörda arbetsgivare- och arbetstigareorganisationer i samarbete med utländska arbetsmarknadsmyndigheter organisera överföring av utländsk arbetskraft till Sverige.»

Man är här således införstådd med en aktivisering av invandringspolitiken. Det är, herr talman, främst detta som gör att jag har kunnat yrka bifall till utskottets förslag.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, bifölls vad utskottet i det nu ifrågavarande utlåtandet hemställt.

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets utlåtanden:

nr 20, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i landstingslagen den 14 maj 1954 (nr 319) m. m. samt i ämnet väckta motioner;

nr 21, i anledning av motioner om begränsning av antalet ledamöter i landsting; och

nr 22, i anledning av motioner angående valkretsindelningen för landstingsval.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Ang. information till kommunala fullmäktige om arbetet inom kommunens styrelse

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets utlåtande nr 23, i anledning av motioner angående information till kommunala fullmäktige om arbetet inom kommunens styrelse.

I de likalydande, till konstitutionsutskottet hänvisade motionerna nr 358 i första kammaren av herr *Schött m. fl.* och nr 420 i andra kammaren av herr *Bengtson* i Solna *m. fl.* hade hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte uppdraga åt kommunalrättskommittén att utreda vilka åtgärder som, genom ändrad lagstiftning eller på annat sätt, borde vidtagas för att främja kommunala fullmäktigledamöters möjligheter att erhålla fortlöpande informationer om arbetet inom kommunens styrelse.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på åberopade grunder hemställt, att motionerna I: 358 och II: 420 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Herr SCHÖTT (h):

Herr talman! Ehuru här föreligger ett enigt utskottsutlåtande tvekar jag inte att ta till orda i detta ärende, då de problem som beröres i de aktuella motionerna, undertecknade av representanter för de fyra demokratiska partierna, är väsentliga.

I motionerna hemställes nämligen att

Ang. information till kommunala fullmäktige om arbetet inom kommunens styrelse riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla, att Kungl. Maj:t måtte uppdraga åt kommunalrättskommittén att utreda vilka åtgärder som, genom ändrad lagstiftning eller på annat sätt, bör vidtagas för att främja kommunala fullmäktigeledamöters möjligheter att erhålla fortlöpande informationer om arbetet inom kommunens styrelse.

Motionärerna har alltså begärt en utredning och för egen del som en möjlig enkel lösning av informationsproblemet framfört tanken på att protokoll från sammanträden med kommunens styrelse obligatoriskt skulle tillställas fullmäktiges ledamöter samt ifrågasatt att bestämmelse härom skulle införas i kommunallagen.

Svenska kommunförbundet avstyrker motionerna, enär de syftsmål som motionärerna eftersträvar enligt förbundets uppfattning enklast kan uppnås icke genom lagstiftningsåtgärder utan genom praktiska åtgärder på det lokala planet. Man anför att härvidlag även de politiska partierna och den av dem bedrivna informationsverksamheten inom exempelvis de olika politiska fullmäktigegrupperna har en stor uppgift att fylla. Man synes emellertid härvidlag ha förbisett att inte alla fullmäktige grupper har representation i kommunens styrelse och att en dylik tänkt information ofta kan vara bristfällig och ibland helt utebli.

Svenska stadsförbundet anför i sitt yttrande bl. a.: »Även om man kan ha förståelse för syftet med den tänkta anordningen, måste man enligt styrelsens mening av principiella såväl som praktiska skäl här ställa sig avvisande. Den i vår kommunalrätt genomförda kompetensfördelningen mellan det beslutande organet och förvaltnings- och verkställighetsorganen innebär ju icke att fullmäktige kan anses vara överordnade de administrativa organen i den bemärkelsen, att fullmäktige har ansvaret för nämndernas verksamhet. En stor mängd av de ärenden, som kommunens styrelse har att befatta sig med,

är hänförlig till vad som i kommunallagen avses med termen 'förvaltning och verkställighet' och faller inom styrelsens egen maktsfär.»

Mot det anförda finns intet att erinra, men det är, såvitt jag förstår, inte relevant i det nu aktuella ärendet. Motionärerna har nämligen aldrig ifrågasatt den kommunala styrelsens kompetens utan endast önskat åtgärder för en bättre information av fullmäktigeledamöterna om styrelsens arbete och beslut, inte minst i ärenden utan direkt samband med beredningsfunktionerna.

Lika omotiverat synes mig Svenska stadsförbundets uttalande om sekretessbestämmelserna. Motionärerna har givetvis inte ett ögonblick tänkt sig att kommunens styrelse skulle förfara olagligt och röja något som enligt gällande bestämmelser skall skyddas av sekretess. Vi avser endast att fullmäktiges ledamöter på ett praktiskt sätt skall få del av handlingar, som enligt gällande lag är offentliga och som ledamöterna nu nödgas uppsöka vederbörande kansli för att studera.

Märklig synes mig också följande passus i Svenska stadsförbundets yttrande: »Ett utsändande av protokollen kunde vidare vara direkt olämpligt, när där behandlades ärenden, som ännu vore under utredning.» Menar man att det är olämpligt att en ledamot av stads- eller kommunalfullmäktige får kännedom om att vederbörande drätselkammare eller kommunalnämnd håller på att utreda ett ärende? Skall detta förstås som om Svenska stadsförbundet tar avstånd från offentlighetsprincipen? Detta vore i så fall enligt min mening synnerligen allvarligt.

I detta sammanhang är det naturligt att man gör jämförelser med landstingen. Inom dem torde det numera vara regel — så är i varje fall förhållandet sedan flera år i mitt landsting — att föredragningslistor och protokoll för förvaltningsutskottets sammanträden regelbundet tillställas landstingets ledamöter. Det råder ingen som helst

Om successiv avveckling av dubbelbeskattningen å aktiebolag och ekonomiska föreningar

ttekan om att detta varit till båtnad för informationen till landstingsledamöter och för landstingens hela verksamhet.

Konstitutionsutskottet medger i sitt utlåtande att de i motionerna berörda frågorna otvivelaktigt är förtjänta av uppmärksamhet och att deras betydelse ökar med den fortgående utvidgningen av de kommunala uppgifterna och med utvecklingen mot allt större kommuner. Därefter gör man det något överraskande påståendet att frågorna emellertid inte är av beskaffenhet att kunna lösas genom lagstiftningsåtgärder. Påståendet är inte bara överraskande utan också obestyrkt. I varje fall finns det inget stöd för det i remissyttrandena, i vilka man uttalat att frågorna bör lösas på annat sätt än lagstiftningsvägen men ingalunda gjort gällande att denna väg icke vore möjlig.

Det är beklagligt att utskottet inte velat tillstyrka motionärernas hemställan om en utredning av de enligt utskottets egen utsago betydelsefulla problem som berörs i motionerna. Hade kommunalrättskommittén fått i uppdrag att utreda frågan, har man all anledning tro att kommittén kommit med positiva förslag i motionernas syfte. Nu inskränker sig utskottet till att konstatera att de kommunala förbunden följer frågorna med uppmärksamhet.

Som motionär kan jag, som frågan nu ligger till, endast uttala den förhoppningen, att kommunförbunden verkligen tar upp frågorna till allvarlig prövning i en positiv anda.

Jag vill till slut, herr talman, endast framhålla att det här gäller ett allvarligt problem, fullmäktigeledamöternas självklara rätt att erhålla en effektiv information om den kommunala styrelsens göranden och låtanden. Som konstitutionsutskottet självt framhållit blir problemet större för vart år. Kan inte kommunförbunden själva bidra till att det snarast får en tillfredsställande lösning, finns det all anledning för motionärerna att återkomma.

Herr talman! Jag har inget särskilt yrkande utan har endast velat göra dessa kommentarer till utskottsutlåtandet.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, bifölls vad utskottet i det nu föredragna utlåtandet hemställt.

Om successiv avveckling av dubbelbeskattningen å aktiebolag och ekonomiska föreningar

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 26, i anledning av väckta motioner om successiv avveckling av dubbelbeskattningen å aktiebolag och ekonomiska föreningar.

I de inom riksdagen väckta, till bevillningsutskottet hänvisade likalydande motionerna I: 307, av herr *Virgin m. fl.*, och II: 365, av herr *Heckscher m. fl.*, hade hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t genom vidgade direktiv till allmänna skatteberedningen måtte giva denna i uppdrag att utreda frågan om en successiv avveckling av dubbelbeskattningen å aktiebolag och ekonomiska föreningar.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande betänkandet av angivna orsaker hemställt, att de likalydande motionerna I: 307, av herr *Virgin m. fl.*, och II: 365, av herr *Heckscher m. fl.*, om successiv avveckling av dubbelbeskattningen å aktiebolag och ekonomiska föreningar, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits, utom av andra, av herrar *Yngve Nilsson*, *Enarsson* och *Magnusson* i Borås, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen med bifall till de likalydande motionerna I: 307, av herr *Virgin m. fl.*, och II: 365, av herr *Heckscher m. fl.*, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t genom vidgade direktiv till företagsskatteutred-

Om successiv avveckling av dubbelbeskattningen å aktiebolag och ekonomiska föreningar

ningen måtte giva denna i uppdrag att utreda frågan om en successiv avveckling av dubbelbeskattningen å aktiebolag och ekonomiska föreningar.

Herr ENARSSON (h):

Herr talman! Bevillningsutskottets betänkande nr 26 behandlar ju frågan om en successiv avveckling av den rådande dubbelbeskattningen å aktiebolag och ekonomiska föreningar. Som torde vara känt av de flesta i denna kammare, är det för närvarande så, att uppkommen vinst beskattas i första hand hos aktiebolaget eller föreningen, och i den mån som utdelning av vinstmedel sker inkomstbeskattas även dessa hos mottagarna. Härifrån görs vissa undantag, som i detta sammanhang kanske inte har så stor betydelse. Det är fråga om en lagstiftning som ju är tillfällig och tidsbegränsad och som dessutom innebär en del inskränkningar i fråga om familjebolagens ställning i detta avseende.

Vi har från vårt parti i väckta motioner framhållit, att vi anser rådande förhållanden i detta avseende otillfredsställande, i första hand på grund av att det riskvilliga kapital som via aktiemarknaden ställes till företagens förfogande alltför hårt drabbas genom denna dubbelbeskattning. Vi har också ansett det önskvärt att företag av typen familjebolag och s. k. egenföretag får möjlighet att anlita aktiemarknaden för att på den vägen nå fram till en mera effektiv kapitalförsörjning när det gäller investeringar och andra nödiga åtgärder inom företaget. Gällande bestämmelser om dubbelbeskattning av vinster gör att det för närvarande är synnerligen svårt för dessa företag att väcka något intresse hos aktieköpare för placering av kapital.

Nu pekar utskottsmajoriteten i sitt yttrande bl. a. på att i direktiven för företagsskatteutredningen understrykes särskilt att en speciell fråga för utredningen kan bli att bygga vidare på de

erfarenheter, som kan vinnas av den s. k. Annell-lagen. Detta är ju ett mycket riktigt konstaterande i det avseendet att Annell-lagen naturligtvis innebär ett steg på vägen till det mål som vi syftar till, nämligen att lösa detta skatteproblem. Vi reserverar dock funnit det angeläget, att företagsskatteutredningen genom vidgade direktiv får i uppdrag att utreda frågan om en successiv avveckling av dubbelbeskattningen i sin helhet å aktiebolag och ekonomiska föreningar. Vi vill nog gå litet längre i detta avseende än som framgår av nuvarande direktiv för företagsskatteutredningen.

Denna fråga har under tidigare riksdagar varit föremål för behandling, och ställningstagandena är enligt vad jag tror lika väl nu som tidigare rätt klara. Jag skall därför inte här gå ytterligare in i argumentationen för det av oss framlagda förslaget. Jag ber med dessa ord, herr talman, att få yrka bifall till reservationen av herr Yngve Nilsson m. fl.

Herr ERICSSON, JOHN, (s):

Herr talman! Som herr Enarsson här erinrade, har vi haft detta ärende uppe till behandling många gånger tidigare. Kammarens ledamöter känner väl till de ståndpunkter som har intagits.

Nu har en reservation avgivits av tre ledamöter i bevillningsutskottet, och i den begäres att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle hemställa om vidgade direktiv till företagsskatteutredningen. Det kan inte tjäna något syfte att i en sådan här detaljfråga skriva till Kungl. Maj:t och begära vidgade direktiv, när de direktiv som nu gäller avser hela området för företagsbeskattningen.

Herr Enarsson sade att den s. k. Annell-lagen innebär ett steg framåt — han menar då i den riktning han är förespråkare för. Det är möjligt att man kan gå den vägen, men frågan bör prä-

vas i vanlig ordning, och därför vill utskottet inte vara med om en sådan skrivelse till Kungl. Maj:t.

Jag hemställer om bifall till utskottets förslag.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen jämlikt föreliggande yrkanden gjorde propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Yngve Nilsson m. fl. vid betänkandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepats propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Enarsson* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 26, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Yngve Nilsson m. fl. vid betänkandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästes, verkställdes omröstningen genom uppresning; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Vid förnyad föredragning av bankoutskottets utlåtande nr 16, i anledning av väckta motioner om utgivning av en informationstidskrift rörande riksdagens verksamhet m. m., bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Om förstataligande av läkemedelsindustrien

Föredrogs ånyo bankoutskottets utlåtande nr 17, i anledning av väckta motioner om förstataligande av läkemedelsindustrien.

I två till bankoutskottet hänvisade likalydande motioner, nr 312 i första kammaren av herrar *Adolfsson* och *Lager* samt nr 378 i andra kammaren av fru *Ryding m. fl.*, hade hemställts, att riksdagen i skrivelse till regeringen måtte begära utredning i syfte att starta samhälleligt ägd läkemedelsindustri i Sverige och att på lång sikt hela läkemedelsindustrien övertoges av de samhällliga organen.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt, att motionerna I: 312 och II: 378 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Herr **ADOLFSSON** (k):

Herr talman! Bankoutskottet har i dag buntat samman sex kommunistiska motioner, och det skulle bli påfrestande för flera än mig om jag skulle argumentera för alla dessa motioner, varför jag alltså sovrar.

Beträffande den första motionen vill jag i huvudsak begränsa mig till att yrka bifall till den, och det blir alltså motionsparet I: 312 och II: 378. Detta är alltså mitt yrkande, herr talman.

Jag vill emellertid ändå korrigerera det missförstånd som utskottet tycks vara offer för i denna fråga. Utskottet säger att det icke finner skäl frångå sitt tidigare ställningstagande i fråga om läkemedelsindustriens förstataligande. Jag skall inte för ögonblicket tvista med utskottet i principfrågan utan bara göra påpekandet att vi inte har motionerat om denna industris förstataligande nu. Utskottets förklaring har således ingen direkt anknytning till vår motions yrkande. Vi talar om en samhällelig läkemedelsindustri — det är alltså det konkreta — och ställer frågan om ett förstataligande av hela läkemedelsproduk-

Om förstatligande av läkemedelsindustrien

tionen som ett spörsmål på något längre sikt, vilket framgår mycket klart av vad som står i vår motion.

Jag vet inte om detta i hastigheten har undgått bankoutskottet, men jag har i varje fall funnit anledning påpeka att vi har förordat en sådan tågordning, och jag ser också gärna att detta blir bokfört till kammarens protokoll.

Herr PALM (s):

Herr talman! Frågan om läkemedelsindustriens framtida ställning har återkommit vid riksdag efter riksdag, och om man tittar på kommunistmotionerna under några år tillbaka märker man att det har skett en glidning i argumentationen. För några år sedan talade man mycket om neurosedynskadorna som ett skäl till att förstatliga läkemedelsindustrien. Sedan dess har vi fått giftnämnd och en del andra anordningar för att gardera oss. Vid 1963 års riksdag framhöll den kommunistiska motionen de stora reklamkostnaderna och man ville förstatliga läkemedelsindustrierna för att möjliggöra att — som det stod i motionen — förse u-länderna med livsviktig medicin till självkostnadspris. Vid 1964 års riksdag begärde man en samhällelig kontroll och centralisering av droghandeln trots att en utredning pågick, och i år säger man att man vill starta en statens industri på detta område.

Det har alltså anförts olika skäl vid de olika riksdagarna för att gå längre än vad utskottet velat göra. Utskottets resonemang i detta avseende är att vi hänvisar till den läkemedelsförsörjningsutredning som pågår, och man vill i första hand titta på den monopolmekanism som ligger i själva apoteksväsendets organisation.

Jag vill bara i korthet erinra om vad utredningsdirektiven innehåller, där det sägs att inrättandet av sjukhusapotek — vilket riksdagen beslöt 1964 — principiellt innebär att det nuvarande apoteksmonopolet brytes och att viss del av

läkemedelsförsörjningen ställs under sjukvårdens samhälleliga organ. Vidare sägs det, att det är angeläget att läkemedelsförsörjningens organisation ytterligare reformeras i riktning mot ett större samhällsengagemang och att de förslag som framlagts av förut nämnda utredningar inte kan läggas till grund för önskvärda reformer.

Vi har i alla dessa sammanhang argumenterat på samma sätt vid riksdag efter riksdag och velat avvakta utredningen när det gäller läkemedelshandeln. Mot den bakgrunden har utskottet inte velat gå längre.

Med detta, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets utlåtande.

Herr ADOLFFSSON (k):

Herr talman! Det framgick kanske av mitt anförande här nyligen att jag egentligen inte hade för avsikt att sakk diskutera denna fråga, vilket jag emellertid annars i och för sig vore intresserad av.

I anledning av utskottets talesmans anförande här vill jag ändå framhålla, att för vårt vidkommande förekommer icke den glidning i argumentationen beträffande våra motioner som han velat hävda. Det är alldeles uppenbart att vi avstår från att oavbrutet upprepa precis samma argument när vi lägger fram våra förslag i de olika frågor det gäller. Vår ståndpunkt i denna fråga om läkemedelsindustrien är oförändrad, men vi söker självfallet nya vägar, när vi inte har fått riksdagen med oss beträffande våra tidigare förslag. Möjligen kan det hävdas att den motion vi framlagt i år är något »mera moderat» än våra tidigare motioner. Jag tycker inte att utskottets ärade talesman skall förebrå oss för ett sådant tillvägagångssätt.

Rent allmänt vill jag bara ha sagt, utan att fördenskull fördjupa mig i frågan i sak, att man måste finna det orimligt att denna så oerhört viktiga produktion skall vara föremål för pri-

vat profitjakt och att det privata skall vara ensamt bestämmande för denna så livsviktiga produktion. Sett ur den synpunkten skulle vi fortfarande gärna ha velat vidhålla kravet på ett ganska omedelbart förstatligande av hela läkemedelsproduktionen, men vi har ändå varit så pass »anpassningsbara» att vi har begränsat vårt yrkande på det sätt som framgår av vår motion.

Herr PALM (s):

Herr talman! Av herr Adolfssons inlägg i andra omgången framgår hur svårtolkad den kommunistiska uppfattningen kan vara i många delar. Jag har tagit fram de gamla kommunistmotioner, som vi sysslat med i utskottet några år, och det är uppenbart att argumentationen har skiftat från riksdag till riksdag, vilket har gjort att vi sagt oss, att man lämpligen borde bestämma sig för en ståndpunkt för ett ökat statligt engagemang på detta område.

Herr Adolfsson är blygsam och vill avstå från att diskutera sakfrågan. Jag beklagar detta därför att det kanske kunde ha ett visst värde med hänsyn till den roll som frågan spelar i mera enkla propagandistiska sammanhang.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjordes enligt de därunder förekomma yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare därpå att kammaren skulle bifalla de i ämnet väckta motionerna; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Om utvidgad statlig gruvdrift i Norrland

Föredrogs ånyo bankoutskottets utlåtande nr 18, i anledning av väckt motion om utvidgad statlig gruvdrift i Norrland.

I en inom andra kammaren väckt, till bankoutskottet hänvisad motion, nr 161,

Om utvidgad statlig gruvdrift i Norrland av herrar *Lorentzon* och *Holmberg*, hade föreslagits, att riksdagen skulle besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om åtgärder för att åstadkomma en systematisk inventering av malmförekomsterna i Västernorrlands län och tillförsäkra staten förhandsrätt till alla nyupptäckta förekomster; samt att inleda förhandlingar med Bolidenbolaget om möjligheten att utöka gruvdriften på Lövstrandsfältet och eventuellt igångsätta någon form av förädlingsindustri i anslutning till malmbrytningen.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet på återopade grunder hemställt, att motionen II:161 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Herr ADOLFSSON (k):

Herr talman! Jag nödgas återkomma vid detta ärende, där jag ber att få yrka bifall till motionen 161 i andra kammaren av herrar *Lorentzon* och *Holmberg*.

Jag vill förutskicka att jag inte finner anledning att ställa något yrkande i nästa ärende, bankoutskottets utlåtande nr 19, eftersom det på den punkten har inträffat så mycket i den riktning som motionen har påyrkat.

Får jag kanske även synda på näden genom att säga att jag kommer att hålla mig passiv även till bankoutskottets utlåtande nr 20?

Herr PALM (s):

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets utlåtande. Utskottet har ganska utförligt motiverat sitt ståndspunkts-tagande.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjordes enligt därunder framkomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på bifall till den i ämnet väckta motionen; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Om ett nytt kreditssystem för bostadsbyggande och vissa offentliga investeringar

Föredrogos ånyo bankoutskottets utlåtanden:

nr 19, i anledning av väckt motion om anordnande av en statlig verkstadsindustri i Norrland; och

nr 20, i anledning av väckta motioner om tillskapande av ett byggnadsföretag med staten som huvuddelägare.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Om ett nytt kreditssystem för bostadsbyggande och vissa offentliga investeringar

Föredrogs ånyo bankoutskottets utlåtande nr 21, i anledning av väckta motioner om ett nytt kreditssystem för bostadsbyggande och vissa offentliga investeringar.

I två till bankoutskottet hänvisade likalydande motioner, nr 131 i första kammaren av herrar *Lager* och *Adolfsson* samt nr 160 i andra kammaren av herr *Karlsson* i Huddinge *m. fl.*, hade hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om utredning av förutsättningarna och formerna för ett annat kreditssystem med låg och fast ränta för bostadsbyggande och offentliga investeringar av icke vinstgivande karaktär enligt vad som i motionerna anförts samt om föreläggande för riksdagen av de förslag, som en dylik utredning kunde föranleda.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att motionerna I: 131 och II: 160 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Herr ADOLFSSON (k):

Herr talman! Åtminstone delvis är jag angenämt överraskad av innehållet i den korta redovisning som bankoutskottet gör här beträffande vad som har förekommit i denna fråga och vad som kan tänkas förekomma. Vi har för vår

del länge hävdad att bostadskrediterna bör undandragas räntefluktuationerna och att krediterna för bostadsbyggande och vissa offentliga investeringar skall lämnas mot en ränta som är både fast och låg. Behovet härav är sedan mycket länge dokumenterat och har framträtt ännu starkare under senare år, däribland också i år. Nu har man kommit så långt att en dämpning av konjunkturen, som staten av och till säger sig önska, indirekt också sker genom hyreshöjningar. Hyresökningar kan tänkas bli en följd också av den senaste diskontohöjningen även om detta inte är absolut säkert utan beroende på vad som härefter följer.

Diskontohöjningarna har hittills lett till betydande hyresökningar och dessa läggs ovanpå den ökning av boendekostnaderna som blivit en följd av att det statliga bostadsstödet försämrats.

Nu säger således bankoutskottet om vår motion, att den bostadspolitiska kommittén utreder ett kreditssystem som kan medföra just det som vi har föreslagit i motionen. Ja, det hade vi liksom på känn, men den angenäma överraskningen ligger i att också riksbanksfullmäktige anges hålla på att granska detta problem, tydligen efter likartade intentioner som de vilka har kommit till uttryck i vår motion. Det är verkligen en tröst att få veta att riksbanksfullmäktige tar sig arbetsuppgifter vid sidan om det mera kontinuerliga arbetet med de oavbrutna räntehöjningarna.

Utskottsutlåtandet underskrivs reservationslöst också av de borgerliga ledamöterna i utskottet. Jag drar därav den slutsatsen, att man håller på som värst och bäst att utreda egentligen allt, som vi föreslagit i motionen, och kanske att man siktar till ungefär samma mål som vi har pläderat för.

Om jag säger att det här på mig verkar som rena julafton, bör det inte misstänkas att det finns någon satirisk udd i vad jag säger. Jag är snäll och noterar vad som utlovas och hoppas på ett snabbt utredningsresultat, eftersom rän-

teslaveriet oavbrutet ökar för de boende människorna. Emedan det alltså bör vara så att allt det som utlovas också infrias, finner jag ingen orsak att ställa något annat yrkande än det som är utskottets.

Herr PALM (s):

Herr talman! Jag vill inte dämpa herr Adolfssons julaftonsstämming med att ställa något annat yrkande än det utskottet har anfört i sitt utlåtande.

Jag yrkar alltså bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Ang. försäkringsväsendets organisation

Föredrogs ånyo bankoutskottets utlåtande nr 22, i anledning av väckta motioner angående försäkringsväsendets organisation, m. m.

I två till bankoutskottet hänvisade likalydande motioner, nr 64 i första kammaren av herr *Tage Johansson m. fl.* och nr 85 i andra kammaren av fru *Ekroth m. fl.*, hade hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla, att en utredning måtte tillsättas med uppgift att allsidigt och förutsättningslöst undersöka möjligheterna att åstadkomma en mera rationell och ändamålsenlig form för försäkringsverksamheten än den nuvarande, varvid också möjligheterna till samnordisk organisation måtte prövas.

Vidare hade i två till bankoutskottet hänvisade likalydande motioner, nr 217 i första kammaren av herrar *Adolfsson* och *Lager* samt nr 271 i andra kammaren av herr *Hermansson m. fl.*, föreslagits, att riksdagen i skrivelse till regeringen skulle begära utredning om försäkringsväsendets organisation och ställning, eventuellt genom förstatligande av de stora privata försäkringskon-

cernerna, i syfte att öka försäkringstagarnas och samhällets inflytande över försäkringsverksamheten samt rationalisera och förbilliga dess former.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt,

1. att motionerna I: 64 och II: 85 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

2. att motionerna I: 217 och II: 271 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade anmälts av herrar *Ake Larsson*, *Augustsson*, *Franzén* i *Motala* och *Ekström* i *Iggesund*, vilka likväl ej antytt sin åsikt.

Herr JOHANSSON, TAGE, (s):

Herr talman! Vi har i motionsparet I: 64 och II: 85 föreslagit en förutsättningslös utredning om huruvida den nuvarande försäkringsverksamheten är den billigaste och bästa, sedd ur försäkringstagarnas synpunkt. Utskottet har avstyrkt motionerna — det är kanske inte så överraskande — men till utskottets utlåtande har fyra ledamöter antecknat en blank reservation, och man kan väl få uppfatta detta som ett tecken på att det inom utskottet finns en positiv inställning till den fråga som behandlas i motionerna. Jag vill understryka att det i motionerna inte har gjorts några försök att presentera lösningar, och motionärerna har inte heller några förutfattade meningar om hur eventuella lösningar skulle kunna se ut.

Remissinstanserna har till övervägande del ställt sig negativa till motionerna, men med tanke på att flertalet remissinstanser är försäkringsbolag behöver detta ställningstagande i och för sig inte innebära att en utredning är onödig.

Om behovet av försäkringar kommer att öka i framtiden — och på den punkten tycks man vara överens — så finns det enligt mitt förmenande all anledning för samhället att följa verksamheten med mycket stor uppmärksamhet. Det

Ang. försäkringsväsendets organisation

som framför allt motiverar en översyn är enligt min mening att det finns vissa försäkringar, exempelvis trafikförsäkringar, som på sitt sätt är obligatoriska. Det förefaller mig vara ganska ineffektivt att jag, då jag skall ta en trafikförsäkring, uppvaktas av flera bolag, som försöker övertala mig att ta en försäkring hos dem. Förmånen att få välja mellan olika bolag skulle jag mycket väl kunna avstå från, om jag bleve erbjuden en försäkring som jag visste skulle ge ett fullgott skydd, och en sådan försäkring borde kunna erbjudas mig utan alltför stora försäljningskostnader.

Försäkringsinspektionen har i sitt remissvar pekat på att avgiftsbetalningen till trafikförsäkringen skulle kunna anknytas till bilskatteuppbörden. Det är uppenbart att man skulle kunna vinna mycket med varje rationalisering på detta stora område.

Det kan finnas skäl att också hänvisa till vad försäkringsinspektionen har sagt beträffande värdet av att över huvud taget kunna erbjuda försäkringstagarna ett billigare alternativ till nuvarande försäkringar, där de stora försäljningskostnaderna är eliminerade. Det har i flera remissvar sagts, att de privata bolagens försäkringar med nödvändighet måste bli dyrare än exempelvis ATP just därför att privata försäkringar kräver en försäljning. Detta är givetvis riktigt och oantastligt. Vad som emellertid är mer intressant i sammanhanget är om dessa stora försäljningskostnader är nödvändiga.

Någon remissinstans har ifrågasatt, om meningen med motionärernas förslag är att de privata bolagen skall bringas upphöra med sin verksamhet. Frageställningen har på intet sätt berörts i motionerna, och såvitt jag förstår är den heller inte aktuell i sammanhanget. Det intressanta är enbart om det finns möjlighet att erbjuda allmänheten billigare och bättre försäkringar än som nu är fallet.

Vi har i motionerna också ifrågasatt möjligheterna till ett visst nordiskt sam-

arbete på försäkringsområdet. Personligen tror jag alltjämt att vi i framtiden kommer att finna det både möjligt och praktiskt att söka åstadkomma ett visst samarbete de nordiska länderna emellan. Det finns numera så många beröringspunkter mellan våra nordiska länder, att ett samarbete också på försäkringsområdet borde vara möjligt. Även någon remissinstans har uttalat sitt intresse på den punkten.

Försäkringsbranschen spelar en så betydelsefull roll både för den enskilde och för samhället i stort, att enligt motionärernas mening samhället har all anledning att följa dess verksamhet med allra största uppmärksamhet. Ett yrkande om bifall till vårt motionspar skulle emellertid enbart vara en demonstration och såvitt jag förstår inte kunna leda till något positivt resultat för närvarande. Jag nöjer mig därför, herr talman, med att göra dessa allmänna kommentarer till denna fråga.

I detta anförande instämde herr Augustsson (s) och herr Larsson, Åke, (s).

Herr ADOLFSSON (k):

Herr talman! Den föregående talaren sade, att han inte ville demonstrera genom att yrka bifall till den motion som han talade för. Även jag befinner mig i den situationen att jag här väckt en motion, men jag skall tillåta mig att demonstrera genom att vid utskottets hemställan i mom. 2 yrka bifall till motionerna I: 217 och II: 271.

Fru NILSSON (s):

Herr talman! Först ber jag att få instämma i vad herr Tage Johansson sade. Jag trodde faktiskt att han skulle yrka bifall till sin motion, men det gjorde han nu inte. Jag hoppas likväl att vi skall få återkomma till detta ärende.

Utskottet erinrar på sid. 25 om att det föreligger möjlighet att teckna fri-

villiga tilläggsförsäkringar. Den möjligheten finns ju, men det är trots detta angeläget att få till stånd en översyn av bestämmelserna. Här har vi nämligen just den grupp nollställda kvinnor, som jag nyligen interPELLERADE om men i fråga om vilka jag fick ett mycket negativt svar. Än så länge är det ju som regel kvinnor, som drabbas av denna nollställning, men nu har också allt fler män börjat lämna sitt förvärvsarbete för att i stället sköta hemmen. Jag hoppas därför att vi inte skall behöva vänta alltför länge till dess att denna fråga tas upp till ny behandling — det kommer säkert att gå mycket fortare att få till stånd en ändring om männen nu börjar att stanna hemma och sköta hemsysslorna och därmed också de råkar ut för att bli nollställda. Då blir det nog ett annat ljud i skällan.

Än så länge är det dock, som sagt, mest kvinnor som drabbas av nollställningen och som därmed förlorar sin grundförsäkring. Än sorgligare är att även deras tilläggsförsäkring faller bort liksom också den frivilliga försäkring som de kanske tagit. När kvinnorna blir nollställda blir de således helt utan varje sjukförsäkring.

Jag hoppas, herr talman, att vi skall få återkomma till denna fråga.

Herr PALM (s):

Herr talman! Jag vill säga till herr Tage Johansson, som är en av motionärerna i detta sammanhang, att vi i utskottet inte har suttit med några speciella ambitioner att avrätta motionerna. Vi har skickat ut både den motion som herr Tage Johansson toppar och den motion som herr C. H. Hermansson i andra kammaren toppar till olika remissinstanser för att dessa skulle få yttra sig över motionerna. Ingen enda remissinstans har funnit något sakligt skäl att göra ett ingripande enligt motionärernas förslag. Det har då varit omöjligt för utskottet att tillmötesgå yrkandena i någon av motionerna — och alltså inte heller herr Tage Johanssons motion.

Ang. försäkringsväsendets organisation

Herr Tage Johansson säger i sin motion, att han vill ha till stånd en mera rationell form för försäkringsverksamheten än den nuvarande. Han jämför i motionen försäkringsbolagets administrationskostnader med motsvarande kostnader inom ATP. I remissvaren framhålles, att det över huvud taget inte är möjligt att göra en sådan jämförelse mellan försäkringsbolagens och ATP:s administrationskostnader.

I den kommunistiska motionen talar man, vilket är intressant att konstatera, bara om att man vill förstatliga de stora privata försäkringskoncernerna. Vi har i utskottet med särskilt intresse läst remissvaren på denna punkt. Det gäller inte minst det remissvar som avgivits av försäkringsinspektionen och som undertecknats av generaldirektör Richard Sterner. Han spelade ju på sin tid en central roll vid tillkomsten av 27-punktsprogrammet. Inte heller i det remissvaret har man kunnat finna något skäl att tillmötesgå motionärernas önskemål. Däremot tar man i försäkringsinspektionens remissvar upp en annan sak, nämligen placeringen av försäkringsbolagens fondmedel. Den frågan har emellertid inte berörts i någon av motionerna, och därför har utskottet inte kunnat tillmötesgå de synpunkterna i detta sammanhang.

När kommunisterna i sin motion talar om att man vill förstatliga de stora försäkringsbolagen vill jag erinra om att det i vårt land finns 100 riksbolag, 935 läns-, härads- och sockenbolag och 35 utländska bolag, som bedriver försäkringsverksamhet. Jag vill fråga om kommunisterna verkligen tror, att det skulle bli billigare för försäkringstagarna om läns-, härads- och sockenbolagen tillsammans med de utländska bolagen ensamma skulle få ha hand om konkurrensen mot de statliga försäkringsbolag, som skulle kunna utvecklas till att bli ett mycket stort företag. I den kommunistiska motionen talas vidare om den kapitalkoncentration som sker hos de stora bolagen. Där hän-

Ang. försäkringsväsendets organisation

visar jag till koncentrationsutredningen, som ju behandlar just dessa ting och som nu varit i arbete drygt ett år.

I remissvaren betonas vidare genomgående, att det är av stor betydelse att det förekommer en hård konkurrens på försäkringsområdet. Det har också visat sig att en frivillig försäkring, grundad på passiv försäljning, skulle få en relativt ringa omfattning. På den punkten tycks de olika försäkringsföretagen vara överens, således både de enskilda och de kooperativa företagen.

Man bör även tänka på vad nysparandet genom försäkringar betyder. Detta är ju något ganska väsentligt med tanke på dagens situation på kreditmarknaden.

Sedan vill jag göra en deklARATION, i vilken jag tror att utskottets socialdemokratiska halva livligt kan instämma. Vi har med alldeles särskilt intresse tagit del av vad Kooperationens försäkringsanstalt, Folksam, har haft att anföra i sitt remissvar. Folksam har ju redan tidigare slagit larm om konkurrensbegränsningar inom det privata försäkringsväsendet, t. ex. i form av flerårsavtal och andra anordningar. Folksam har hävdat den fria konkurrensen och gör det även nu. Folksam betonar, att konsumenterna är bäst betjänta av att man får driva en fri och hård konkurrens som ett komplement till de lagfästa försäkringssystem vi har här i landet. Folksam är ju det enda företag som konsekvent har drivit den fria konkurrensen genom att man inte motsatte sig den allmänna tjänstepensioneringens genomförande, när striden i den frågan för några år sedan stod mycket het.

Sedan talas det om rationaliseringen inom försäkringsväsendet. Den allmänna uppfattningen är väl, att försäkringsbolagen legat utomordentligt väl framme när det gäller användningen av tekniska hjälpmedel, elektronhjärnor, datamaskiner och andra anordningar. Folksam har vid något tillfälle i ett remissyttrande nämnt, att antalet

motorfordonsförsäkringar i det företaget sedan år 1955 har ökat med 400 procent samtidigt som personalen ökat med endast 60 procent. Härav framgår ju att en synnerligen medveten rationaliseringsverksamhet bedrivs.

Utöver detta skulle jag vilja säga några ord rent allmänt och riktar mig då speciellt mot den kommunistiska motionen, därför att jag vet att den spelar rätt stor roll i diskussionen ute på arbetsplatserna liksom på vissa kongresser och i andra sammanhang. Åtskilligt har ju hänt sedan ett krav om försäkringsväsendets förstatligande framfördes efter kriget. Vi har fått en allmän sjukförsäkring, en starkt utbyggd yrkesskadeförsäkring och ATP. Arbetsmarknadens parter har efter förhandlingar 1962 skapat Arbetsmarknadens försäkringsaktiebolag. Vi har fått en vidgad kooperativ sektor på detta område.

Man kan alltså säga att vi här har en verklig blandekonomi, bestående av enskild, kooperativ och statlig verksamhet samt den försäkringsorganisation som arbetsmarknadens parter själva har skapat. Vi har ju i andra sammanhang berömt oss av att denna blandekonomi är mycket effektiv och i hög grad bör tjäna konsumenternas intressen. Hur högt man värdesätter denna framgång inte minst av väljarnas reaktion i den senaste valrörelsen; det borgerliga försöket att attackera löntagarnas fonder i ATP kom ju då att utlösa en mycket kraftig reaktion. Vi har föreställt oss att man bäst gynnar de stora medborgargruppernas intressen, om den balansen mellan privata, statliga och kooperativa organs möjligheter att agera på detta område kan upprätthållas i en öppen konkurrens.

Med det anförda ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets utlåtande.

Herr ADOLFSSON (k):

Herr talman! Jag gjorde här ett försök till rationalisering i fråga om ban-

koutskottets många utlåtanden och gick för egen del inte så djupt in i de principiella spörsmålen, men herr Palm tycks ha en stor lust att så göra. Personligen skulle jag inte alls ha någonting emot att inlåta mig på ett djupare resonemang såväl om sådana frågor som exempelvis försäkringsväsendets organisation och ställning som om det system för blandekonomi i det svenska samhället, som herr Palm berörde. Jag föreställer mig dock att debatten skulle bli alltför vidlyftig om vi fördjupade oss i det.

Herr Palm diskuterade emellertid vår motion som om den hade gällt uteslutande förstatligandefrågan. Han bör kanske fördjupa sig litet mer i motionens motiveringar och yrkanden, varvid han utan tvivel skall finna att vi haft som utgångspunkt, att försäkringstagar- nas och samhällets inflytande över försäkringsväsendets organisation och över de pengar, som där förvaltas, bör bli större. Vi har icke deciderat uttalat oss om på vad sätt detta syfte skall förverkligas, utan vi har föreslagit en utredning i det avseendet. Av motionens motiveringar framgår dock helt visst, att vi har den övertygelsen att ett sådant inflytande icke kan säkras med mindre än att en form av försäkringsväsendets samhälleliggörande åstadkommes.

Herr Palm talar om de många bolag som existerar. Jag har ingen som helst anledning att förneka det — vi har ju själva i motionen påpekat att det finns över 1 000 bolag på försäkringsområdet. Men vi har också framhållit, och detta är det väsentliga, att en helt övervägande del av försäkringsverksamheten är koncentrerad till ett fåtal koncerner och storbolag. Frågan rör alltså makten över försäkringstagar- nas pengar och hur denna makt användes också när det gäller mycket viktiga samhällsliga funktioner. Den faktiska koncentrationen inom försäkringsväsendet markeras ytterligare genom det förhållandet, att förbindelserna är mycket intima mellan vissa försäkringskoncerner och de stora affärsbankerna och andra finansgrupper.

Ang. försäkringsväsendets organisation

Detta är vad som ligger till grund för vår motion och har konstituerat vårt yrkande om en utredning av dessa problem. Förstatligandefrågan har där inte fullständigt konkret förts fram, utan endast ett yrkande om utredning.

Herr PALM (s):

Herr talman! Vi behöver väl egentligen inte diskutera vad motionärerna har menat med sin motion. Av klämman framgår ju att de begär »utredning om försäkringsväsendets organisation och ställning, eventuellt genom förstatligande av de stora privata försäkringskoncernerna, i syfte att öka försäkringstagar- nas och samhällets inflytande över försäkringsverksamheten samt rationalisera och förbilliga dess former». Det är ju klämman vi har att utgå ifrån när vi skall ta ställning till denna fråga.

Vad som här är intressant är ju den moderna kommunistiska ideologien, där man mjukar upp socialiseringsargumenten genom att i olika sammanhang, under herr Hermanssons ledning, nu tala om att man endast vill förstatliga de stora bolagen. När herr Hermansson efter kommunistkongressen 1964 blev vald till partiordförande uttalade han, att endast de stora bolagen skulle vara aktuella som socialiseringsobjekt. De stora bolagen nämns också i denna motion som ett socialiseringsobjekt. Om man nu skall socialisera, är det ju föga rationellt att bara ta de stora, effektivt arbetande företagen och lämna sockenföretagen utanför att kämpa med de andra. Detta är var jag närmast velat markera i det här sammanhanget.

När det gäller frågan om makten nämnde jag att koncentrationsutredningens arbete tar sikte också på den saken. Om herr Adolffson läser i »Från departement och nämnder», nr 10 år 1963, skall han finna utredningsdirektiven för koncentrationsutredningens arbete. Där sägs bl. a. att utredningen skall undersöka ägande-, makt- och marknadsförhållandena på kreditmark-

Om inflytande för de anställda över enskilda och statliga företag

naden. Utredningen skall också undersöka storföretagens expansionsmönster med avseende på deras etableringsbenägenhet och förekomsten av potentiell konkurrens. Vidare skall utredningen undersöka kartellerna. Arbetet beträffande den frågan kommer att utföras av en särskild arbetsgrupp. Slutligen sägs det att utredningen skall göra specialundersökningar på olika marknader i avsikt att närmare analysera orsakerna till och effekterna av koncentrationen och koncentrationsstendenserna.

I detta stycke pågår alltså redan ett mycket omfattande arbete. Som jag sade tidigare är det intressant, när herr Adolfsson nu säger att det gäller att slå vakt om försäkringstagarnas pengar, att försäkringsinspektionen sannerligen inte hyser några bekymmer i det avseendet. Inspektionen påpekar att vi kanske rent av binder försäkringsbolagen alltför hårt för att kunna agera friare med de pengar man har att disponera vilket kan vara ett försäkringstagarintresse. Detta är det kanske mest intressanta av vad som sägs i samtliga remissvar.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas särskilt beträffande vardera punkten av utskottets i förevarande utlåtande gjorda hemställan.

På gjord proposition bifölls utskottets i punkten 1 gjorda hemställan.

Därefter gjordes i enlighet med de rörande punkten 2 framkomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på bifall till motionerna I: 217 och II: 271; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande jordbruksutskottets utlåtande nr 8, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående allmän bered-

skapsstat för budgetåret 1965/66, såvitt angår jordbruksärenden.

Vad utskottet i detta utlåtande hemställt bifölls.

Om inflytande för de anställda över enskilda och statliga företag

Föredrogs ånyo allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 23, i anledning av väckta motioner om inflytande för de anställda över enskilda företag och om inflytande för de anställda över statliga företag.

I de likalydande, till allmänna beredningsutskottet hänvisade motionerna I: 133, av herrar *Lager* och *Adolfsson*, samt II: 172, av herr *Hermansson m. fl.*, hade föreslagits, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle hemställa om en sådan översyn och förändring av lagen om aktiebolag, att de anställda kunde givas insyn i och inflytande över företagens skötsel.

I de likalydande och likaledes till allmänna beredningsutskottet hänvisade motionerna I: 134, av herrar *Lager* och *Adolfsson*, samt II: 173, av herr *Hermansson m. fl.*, hade hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om snabb utredning och praktiska åtgärder för att inom statsföretagen giva bestämmanderätt åt de anställda.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet på åberopade grunder hemställt, att de likalydande motionerna I: 133 och II: 172 samt de likalydande motionerna I: 134 och II: 173 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Herr ADOLFSSON (k):

Herr talman! Med hänvisning till de motiveringar, som anförts i motionerna I: 133 och II: 172 samt I: 134 och II: 173, ber jag få yrka bifall till dessa motioner.

Herr **KARLSSON, HELGE**, (s):

Herr talman! Eftersom motionären var så kortfattad i sin kommentar skall jag på utskottets vägnar inskränka mig till att yrka bifall till utskottets förslag.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjordes enligt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på bifall till de i ämnet väckta motionerna; och förklarades den förra propositionen, som upprepad, vara med övervägande ja besvarad.

Ang. fastighetsbeskattningen, m. m.

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 24, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370) jämte i ämnet väckta motioner.

I en den 5 februari 1965 dagtecknad, till bevillningsutskottet hänvisad proposition, nr 30, hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogat förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370).

Propositionen hade, såvitt densamma avsåge förslag till lag om ändrad lydelse av 46 § 3 mom. kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370), behandlats i bevillningsutskottets betänkande nr 16.

I propositionen hade föreslagits, att repartitionstalet vid fastighetsbeskattningen och det procenttal, som låge till grund för inkomstbeskattningen i fråga om en- och tvåfamiljsfastigheter skulle sänkas från 2,5 till 2. De nya bestämmelserna hade föreslagits tillämpade första gången vid 1966 års taxering.

Vidare hade bland annat föreslagits, att skattepliktsgränsen för byggnad på annans mark, som enligt stadgandet i 5 § 4 mom. kommunalskattelagen utgjorde 3 000 kronor, skulle höjas till

Ang. fastighetsbeskattningen, m. m.

5 000 kronor. Den nya skattepliktsgränsen hade föreslagits tillämpad redan vid 1965 års fastighetstaxering.

Till utskottet hade hänvisats följande i anledning av propositionen väckta motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 641, av herr *Eric Carlsson m. fl.*, samt II: 764, av herrar *Larsson* i Hedenäset och *Jonasson*, vari hemställdes,

a) att riksdagen måtte besluta, att repartitionstalet vid fastighetsbeskattningen skulle bibehållas vid 2,5 för fastigheter, som ägdes av andra juridiska personer än dels dödsbon, dels bostadsföreningar, bostadsaktiebolag eller allmännyttiga bostadsföretag; samt

b) att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om skyndsamt utredning av frågan om beskattningsföremålens fördelning i syfte att tillföra främst skogs- och vattenfallskommunerna ett ökat skatteunderlag;

2) de likalydande motionerna I: 642, av herr *Per Jacobsson m. fl.*, och II: 763, av herr *Jönsson* i Ingemarsgården *m. fl.*, vari anhållits, att riksdagen måtte

a) fastställa repartitionstalet vid fastighetsbeskattningen för samtliga slags fastigheter med undantag av vattenfallsfastigheter till 1,8;

b) fastställa repartitionstalet för vattenfallsfastigheter till 2,5; samt

c) fastställa procenttalet för schablonmässig beräkning av inkomst av en- och tvåfamiljsfastigheter till 1,8;

3) de likalydande motionerna I: 643, av herrar *Bertil Petersson* och *Herbert Larsson*, samt II: 766, av herr *Svenning m. fl.*;

4) de likalydande motionerna I: 644, av herr *Sundin*, och II: 759, av herr *Boo m. fl.*, vari föreslagits,

A) att riksdagen skulle besluta,

a) att det procenttal, som skulle ligga till grund för inkomstbeskattningen i fråga om en- och tvåfamiljsfastigheter, skulle utgöra 1,5;

b) att det procenttal, som skulle ligga till grund för inkomstberäkningen

Ang. fastighetsbeskattningen, m. m.

av fastigheter, som ägdes av bostadsrättsföreningar, bostadsaktiebolag eller allmännyttiga bostadsföretag, skulle utgöra 2,5; ävensom

B) att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle anhålla

a) om skyndsam översyn i enlighet med motionernas syfte av de interkommunala fördelningsreglerna i fråga om inkomst av förvärvskälla, vari fastighet inginge; samt

b) om skyndsam prövning av frågan om undantagande av tomtvärde från garantibelopp och inkomstbelopp beträffande fastigheter med av kommun upplåten tomträtt, i enlighet med vad i motionerna anförts;

5) de likalydande motionerna I: 645, av herrar *Wikberg* och *Erik Olsson*, samt II: 762, av herr *Jönsson* i Ingemarsgården *m. fl.*, vari yrkats, att riksdagen vid behandling av proposition nr 30 skulle besluta den ändringen av propositionens förslag, att garantibeloppet för fastighet, som till sin huvudsakliga natur utgjorde vattenfallsfastighet, skulle beräknas till 2,5 procent;

6) de likalydande motionerna I: 646, av herr *Virgin m. fl.*, och II: 761, av herr *Heckscher m. fl.*, vari hemställdts,

A) att riksdagen med ändring av Kungl. Maj:ts proposition nr 30, såvitt i motionerna vore i fråga, måtte antaga det vid proposition nr 30 fogade författningsförslaget med de ändringar, att 24 § 2 mom., 47 § och punkt 1 av anvisningarna till 47 § erhöles i motionerna angiven lydelse, vilket förslag avsåg, att såväl repartitionstalet vid fastighetsbeskattningen som procenttalet vid beräkningen av intäkt av en- och tvåfamiljsfastigheter skulle bestämmas till 1,5; samt

B) att riksdagen måtte uttala, att sänkningen av repartitionstalet borde kompletteras med ändrade fördelningsregler beträffande inkomst av fastighet, som beskattades i flera kommuner, varvid fastighetskommunen borde i första hand få tillgodoräkna sig *all* inkomst av

fastigheten intill dess denna överstege 5 procent av taxeringsvärdet;

7) motionen II: 760, av herrar *Ekström* i Iggesund och *Sundelin*, vari anhållits, att riksdagen måtte besluta sådan ändring i kommunalskattelagen att repartitionstalet vid fastighetsbeskattningen icke sänktes från 2,5 till 2 för av juridiska personer ägda skogsfastigheter, anläggningar och industribyggnader; ävensom

8) motionen II: 765, av herrar *Nelander* och *Mundebo*, vari föreslagits, att riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 30 skulle fastställa repartitionstalet vid fastighetsbeskattningen och det procenttal, som låge till grund för inkomstbeskattningen i fråga om en- och tvåfamiljsfastigheter, till 1,5.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande betänkandet av angivna orsaker hemställt,

A) att riksdagen — med förklarande att Kungl. Maj:ts proposition nr 30 icke kunnat av riksdagen oförändrad bifallas — måtte antaga vid propositionen fogat förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370) med de ändringar, att

dels 46 § 3 mom. utginge och att i anledning därav ingressen erhöles i betänkandet angiven lydelse;

dels och ikraftträdandebestämmelserna erhöles den lydelse, som i betänkandet angivits;

B) att följande motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 641, av herr *Eric Carlsson*, samt II: 764, av herrar *Larsson* i Hedenäset och *Jonas*,

2) de likalydande motionerna I: 642, av herr *Per Jacobsson m. fl.*, och II: 763, av herr *Jönsson* i Ingemarsgården *m. fl.*,

3) de likalydande motionerna I: 643, av herrar *Bertil Petersson* och *Herbert Larsson*, samt II: 766, av herr *Svenning m. fl.*,

4) de likalydande motionerna I: 644,

av herr Sundin, och II: 759, av herr Boo m. fl.,

5) de likalydande motionerna I: 645, av herrar Wikberg och Erik Olsson, samt II: 762, av herr Jönsson i Inge-marsgården m. fl.,

6) de likalydande motionerna I: 646, av herr Virgin m. fl., och II: 761, av herr Heckscher m. fl.,

7) motionen II: 760, av herrar Ekström i Iggesund och Sundelin, ävensom

8) motionen II: 765, av herrar Nelande och Mundebo,

mätte, i den mån de icke kunde anses besvarade genom vad utskottet i betänkandet anfört, av riksdagen lämnas utan åtgärd.

I sitt yttrande hade utskottet å sid. 16 i det tryckta betänkandet anfört bland annat följande: »Enligt utskottets mening torde emellertid knappast behöva befaras att den höjda taxeringsnivån kommer att medföra några väsentliga skatteskärpningar för det stora flertalet fastighetsägare. Utskottet kan därför i princip ansluta sig till det i propositionen föreslagna repartitionstalet.»

Reservationer hade avgivits

Beträffande repartitionstalet

I) av herrar *Yngve Nilsson, Lundström, Enarsson* och *Erik Filip Petersson*, fru *Nettelbrandt* samt herrar *Enskog* och *Nilsson* i Svalöv, vilka — under åberopande av innehållet i de likalydande motionerna I: 642 och II: 763, I: 646 och II: 761 ävensom motionen II: 765, samtliga motioner såvitt avsåge förevarande fråga — ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte besluta, att repartitionstalet vid fastighetsbeskattningen skulle utgöra 1,7 och att till följd härav 47 § samt anvisningarna till 47 § kommunalskattelagen den 28 september 1928 skulle erhålla i reservationen angiven lydelse;

II) av herrar *Sundin, Eriksson* i Bäckmora och *Boo*, vilka ansett, att det nysstatergivna avsnittet av utskottets yttran-

Ang. fastighetsbeskattningen, m. m.

de, som på sid. 16 i det tryckta betänkandet började å rad 5 nedifrån med orden »Enligt utskottets» och slutade å rad 2 nedifrån med »föreslagna repartitionstalet», bort hava följande lydelse: »Utskottet kan på de grunder, som anges i det följande, i princip ansluta sig till det i propositionen föreslagna repartitionstalet.»;

Beträffande procenttalet för intäktsberäkningen

III) av herrar *Yngve Nilsson, Lundström, Enarsson* och *Erik Filip Petersson*, fru *Nettelbrandt* samt herrar *Enskog* och *Nilsson* i Svalöv, vilka — under åberopande av innehållet i de likalydande motionerna I: 642 och II: 763, I: 644 och II: 759, I: 646 och II: 761 ävensom motionen II: 765, samtliga motioner såvitt avsåge förevarande fråga — ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte besluta, att procenttalet vid beräkningen av intäkt av en- och tvåfamiljsfastigheter skulle utgöra 1,7 och att till följd härav 24 § 2 mom. kommunalskattelagen den 28 september 1928 skulle erhålla den lydelse, som i reservationen angivits;

IV) av herrar *Sundin, Eriksson* i Bäckmora och *Boo*, vilka dels ansett, att utskottets yttrande bort i viss del erhålla den lydelse, reservationen visade, dels ock ansett, att utskottet med bifall till de likalydande motionerna I: 644 och II: 759 ävensom i anledning av de likalydande motionerna I: 642 och II: 763, I: 646 och II: 761 samt motionen II: 765, samtliga motioner såvitt avsåge förevarande fråga, bort hemställa, att riksdagen måtte besluta, att procenttalet vid beräkningen av intäkt av en- och tvåfamiljsfastigheter skulle utgöra 1,5 och att således 24 § 2 mom. kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370) skulle erhålla den i reservationen angivna lydelsen;

Beträffande inkomstfördelning mellan kommuner

V) av herrar *Yngve Nilsson, Lundström, Enarsson, Sundin* och *Erik Filip*

Ang. fastighetsbeskattningen, m. m.

Petersson, fru Ncttelbrandt samt herrar *Eriksson* i Bäckmora, *Enskog, Boo* och *Nilsson* i Svalöv, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del erhålla den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under B, såvitt avsåge nu förevarande fråga, hemställa, att riksdagen i anledning av de likalydande motionerna I: 641, av herr Eric Carlsson, samt II: 764, av herrar Larsson i Hedenäset och Jonasson, de likalydande motionerna I: 642, av herr Per Jacobsson m. fl., och II: 763, av herr Jönsson i Ingemarsgården m. fl., de likalydande motionerna I: 644, av herr Sundin, och II: 759, av herr Boo m. fl., de likalydande motionerna I: 645, av herrar Wikberg och Erik Olsson, samt II: 762, av herr Jönsson i Ingemarsgården m. fl., de likalydande motionerna I: 646, av herr Virgin m. fl., och II: 761, av herr Heckscher m. fl., ävensom motionen II: 760, av herrar Ekström i Iggesund och Sundelin, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t begära skyndsamt utredning av frågan om den skattemässiga regleringen av vissa vinstöverföringar mellan näringsföretag i skilda kommuner, varvid även borde beaktas vinstredovisning inom och vinstöverföring mellan statliga och kommunala näringsföretag.

Herr **LUNDSTRÖM** (fp):

Herr talman! I fjolårets valrörelse gladda finansministern fastighetsägarna med några söta löften: Småhusägare, hyresgäster och jordbrukare kan emotse den kommande fastighetstaxeringen utan att behöva räkna med sådan höjning av fastighetsskatten, som i annat fall skulle bli den automatiska följd, sade finansministern. Förhoppningarna steg, och förtjusningen över finansministern kan inom vissa läger beräknas ha blivit något mindre negativ. Visserligen gjorde statsrådet också något undantag när han sade: Däremot måste man räkna med vissa skattehöjningar för villor och sommarstugor inom t. ex. stockholmszonen, i varje fall

inom de mer attraktiva områdena. Folk i allmänhet menade väl, att detta föreföll vara rätt måttliga begränsningar.

Hur har det nu blivit? Egentligen vet man inte det, eftersom resultatet av fastighetstaxeringen som helhet ännu inte är känt. En sak torde ändå vara ganska säker, nämligen att om propositionen och bevillningsutskottets majoritetsförslag i dag blir riksdagens beslut, så kommer hundratusentals ägare av villor och småstugor i landet att få ett mera realistiskt och talande bevis på vad socialdemokratiska vallöften är värda än som på länge torde ha givits. Redan nu synes nämligen tecken tyda på att det sannerligen inte är bara de mer attraktiva områdena — för att nu citera finansministern — inom stockholmszonen som har fått villavärderna höjda långt över de 25 procent, som regeringsförslaget kompenserar, utan att detta gäller praktiskt taget alla städer och samhällen i landet.

Det naturliga hade väl varit att beslutet i de frågor, som vi nu behandlar, hade fått anstå till dess att statistiken rörande utfallet av fastighetstaxeringarna hade blivit känd i sin helhet. Uteslutet är väl inte att med en bättre central planering de statistiska uppgifterna hade kunnat föreligga snabbare. Kanske skulle man också under en liknande förutsättning ha kunnat skjuta avgörandet av denna fråga till hösten. I det sistnämnda fallet har dock expertisen förklarat, att det då skulle bli nästan omöjligt att få taxeringsblanketterna tryckta i rätt tid. Jag har visserligen vissa tvivel om den saken, men det är väl i nuvarande läge inte mycket att göra. Läget är som det är och vi har att rätta oss därefter.

De förutsättningar vi alltså har att utgå ifrån, när vi i dag skall bedöma hur det föreslagna repartitionstalet verkar i förhållande till utfallet av taxeringarna, måste grunda sig på antaganden. I propositionen har visats att överprisprocenten för jordbruks- och villafastigheter från år 1957 till år 1963 är

avsevärt högre än de 25 procent, som en sänkning av repartitionstalet från 2,5 till 2 procent skulle kompensera. För enfamiljstvillor uppgick denna överprisprocent till 54,5 procent, för tvåfamiljstvillor till 41,1 procent och för jordbruksfastigheter till 35,6 procent.

Sedan dess har ju ökningen fortsatt. De anvisningar som med ledning härav har avgivits till taxeringsnämnderna av landskamrerarna har också visat mycket stora variationer. Beträffande en- och tvåfamiljstvillor förordar man olika värden mellan 20 och 80 procent och för fritidshus mellan 35 och 70 procent. I verkligheten har siffrorna enligt de uppgifter, som det under rådande förhållanden har varit möjligt att få fram, i allmänhet legat på den övre halvan av dessa tal och i många fall överskridit dem — i enstaka fall väsentligt. Vad fritidshusen beträffar har stegringen inom s. k. attraktiva områden inte så sällan rört sig om flera hundra procent. I Stockholms stads villaområden har ökningen enligt uppgifter som lämnats av villaägareföreningarna rört sig mellan 50 och 85 procent, i några enstaka fall ännu högre.

Gentemot regeringens och utskotts-majoritetens bud har i reservationer föreslagits andra repartitionstal. Folkpartiets och högerns representanter i bevillningsutskottet har enats om att föreslå ett repartitionstal på 1,7 i stället för regeringsförslagets 2. Talet 1,7 motsvarar en upptaxering med 50 procent, vilket såvitt man kan bedöma torde komma att ligga ganska nära medeltalet för taxeringshöjningarna. Sakkunskapen hade ju beräknat genomsnittshöjningen till 40 procent. När man emellertid har frågat sig för ute i landet har den iakttagelsen gjorts, att höjningen i allmänhet tycks ha blivit högre, i åtskilliga fall avsevärt högre än vad man beräknat. Det av oss i reservation I förordade repartitionstalet 1,7 har vi därför valt med verklig strävan att försöka komma så nära genomsnit-

Ang. fastighetsbeskattningen, m. m.
tet som möjligt för att det skall bli så rättvist som tänkas kan.

Den utredningsman som har sysslat med denna fråga har ansett att man i fråga om repartitionstalet bör röra sig med litet jämnare siffror, såsom 2,5, 2, 1,5 och 1. Jag har aldrig kunnat förstå varför man skall behöva göra det. Folk har ju nu i åtta år räknat med talet 2,5, och så långt bör väl skolbildningen ha kommit i detta land att man också bör kunna räkna med en annan decimal än 5. Jag tror inte att det skulle vålla några som helst svårigheter att använda decimalen 7.

En schablon har ju alltid både sina fördelar och sina skönhetsfläckar. En del tjänar på en schablon och en del förlorar. De som ligger under genomsnittshöjningen och skulle få nöjet av repartitionstalet 1,7 — det gäller förresten, fastän i avsevärt färre fall, om repartitionstalet sätts till 2,0 — kan ju ändå säga sig, att de njuter av ett riksdagens principbeslut av år 1957 om att fastighetsskatten skall avskaffas. Då må väl steg tas i fortsättningen såsom hittills och på ett inte alldeles för räddhågat sätt.

Det tal som utskottets majoritet föreslår — 2 — vilket motsvarar en höjning av taxeringsvärdena med 25 procent, tillgodoser möjligen en viss kategori fastighetsägare, nämligen villaägare på landsbygden och i vissa fall ägare till mycket små och relativt nya egnahem i städerna, men absolut inte det stora flertalet av dem som äger en- och tvåfamiljstvillor i städer och samhällen. Jag tror därför att det är befogat att ta steget ned till 1,7 och göra det som ett led på vägen mot den avveckling av skatten, som riksdagen tidigare uttalat sig för.

Det är naturligtvis beklagligt att man inte har kommit längre på avvecklingens väg. Jag hoppas därför att propositionen om koncernbidrag m. m. — jag understryker särskilt »m. m.» — och den utredning som begärs i en särskild reservation i dagens utskottsbetänkan-

Ang. fastighetsbeskattningen, m. m.

de skall skapa förutsättningar för att definitivt få slut på fastighetsskatten. Tills vidare är det ju tyvärr så, att vissa kommuner alltjämt är starkt beroende av garantiskatten och att därför en alldeles omedelbart avveckling skulle komma att betyda svårigheter för dem. Beträffande den nu ifrågavarande sänkningen tror jag att de stora kommunbidrag, som i år kommer att beslutas av riksdagen, skall medföra att en sänkning av repartitionstalet även till 1,7 inte skall bli särskilt kännbar.

Vad beträffar procenttalet vid den schablonmässiga beräkningen av intäkt av en- och tvåfamiljsfastigheter delar folkpartiets och högerns representanter uppfattningen, att det talet bör vara lika med repartitionstalet. Att röra sig med två olika tal kan nog i vissa fall ha fog för sig, fastän då vore det enligt min uppfattning rimligare om repartitionstalet, som skall arbetas ned till noll, vore lägre och schablon-talet för intäktsberäkningen högre. Men finansministern har säkert rätt däri, att olika tal skulle bli alldeles för krångligt vid deklarationerna och kanske också vid taxeringarna.

Jag skall inte gå närmare in på övriga av reservanternas berörda frågor utan inskränka mig till att yrka bifall till de vid utlåtandet fogade reservationerna nr I, III och V.

Herr SUNDIN (cp):

Herr talman! När vi nu behandlar detta utskottsbetänkande, skulle det ha varit önskvärt, för att inte säga nödvändigt, att det verkliga taxeringsutfallet hade varit känt. Det skulle vidare ha varit en fördel med tanke på frågan om kommunernas ekonomi att den skatt som vi nu behandlar, nämligen fastighetsskatten, hade kunnat behandlas i sammanhang med den proposition om kommunal skattentjämning och koncernbeskattning, som nu ligger på riksdagens bord. Nu är inte detta fallet och därför finns inte det samband som jag

anser skulle ha varit önskvärt och nödvändigt.

I vad det gäller förslaget om repartitionstalets sänkning från 2,5 till 2 accepterar vi den sänkningen från centerpartiets sida. Frågan om juridiska personers beskattning i detta avseende skall jag sedermera komma fram till.

För fastigheter som används i företag — jordbruksfastigheter och andra — torde den åtgärd som finansministern föreslår även med hänsynstagande till de höjda taxeringsvärdena inte förorsaka någon skattehöjning. För rörelseidkarna finns, om företagen går med vinst, dessutom det procentuella kommunala skatteavdraget som för med sig att fastighetsskatten icke har någon betydelse.

Med vetskap om de nya taxeringsvärdena synes det mig inte finnas anledning att sänka repartitionstalet för bostadsstiftelser mera än vad som föreslås i propositionen.

För en- och tvåfamiljshus torde de höjningar av taxeringsvärdena som skett trots repartitionstalets sänkning till 2 förorsaka en rätt betydande skattehöjning. Utskottet skriver längst ned på sidan 16 följande: »Enligt utskottets mening torde emellertid knappast behöva befaras att den höjda taxeringsnivån kommer att medföra några väsentliga skatteskärpningar för det stora flertalet fastighetsägare.»

Från vår sida anser vi att detta är ett alltför kategoriskt ställningstagande, när det är allmänt känt hur värdena på en- och tvåfamiljshus har höjts med den senaste fastighetstaxeringen. Vi har därför i reservation II velat ta bort denna mening, eftersom vi anser att den i sammanhang med de fakta som redovisas inte är en logisk konklusion.

För att motverka skattehöjningen för en- och tvåfamiljshus föreslår vi i reservation IV att procenttalet för inkomstberäkningen sättes till 1,5. Det skulle betyda att man för denna kategori av fastighetsägare når en bättre balans än den som föreslås av utskottsmajoriteten.

I fråga om juridiska personers fastig-

hetsskatt kommer utskottets förslag att för ett flertal kommuner — bl. a. kraftverkskommuner och skogskommuner — att medföra ett betydande inkomstbortfall. Här åberopar utskottet vad riksdagen beslutade 1963 när det gäller kraftverkskommuner, och alla vet vi att den reformen, varigenom råvarukommunen skulle erhålla 30 procent av huvudkontorsandelen, har hälsats med mycket stor tillfredsställelse i dessa kommuner.

Herr talman! I detta sammanhang skulle jag bara vilja göra den anmärkningen, att man får förmoda att staten själv när det gäller att tillämpa riksdagens beslut — jag tänker då på vattenfallsstyrelsen — inte i fortsättningen gör på samma sätt som hittills, nämligen överför vinsten till nya objekt. Hittills har de kraftverkskommuner, där vattenfallsstyrelsen byggt, inte erhållit den vinst som det var meningen enligt 1963 års riksdagsbeslut att de skulle kunna få.

Sedan hänvisas i utskottsmajoritetens förslag till att vi skall få en ny koncernlagstiftning. Proposition härom ligger för närvarande på riksdagens bord. Vid en hastig genomläsning under gårdagen kom jag fram till att den propositionen inte fyller de behov, som vi diskuterade inom bevillningsutskottet när detta ärende var före. Min mening är att man skulle kunna lösa skattefrågorna för skogskommunerna på samma sätt som jag tidigare har refererat när det gäller kraftverkskommunerna.

Nu är det emellertid så, att någon skatteinkomst från ett skogsbolag som en följd av de nya avverkningsmetoderna tillfaller varje enskild kommun kanske bara vart tionde eller femtonde eller tjugonde år. Detta betyder att kommunen under mellanåren inte har någon annan inkomst från bolagen än fastighetsskatten. Här bör det väl kunna bli möjligt att ge råvarukommunerna en kontinuerlig inkomstförstärkning. Jag förmodar att det inte går att till propositionen om koncernbeskattning som jag här har åberopat, knyta några mo-

Ang. fastighetsbeskattningen, m. m.

tioner som skulle leda till samma ställningstagande som när det gäller kraftverkskommunerna. Så mycket mera befogad är då den reservation, V, som vi har fogat till utskottets betänkande och där det begärs en speciell utredning för att lösa dessa frågor.

Herr talman! Med de orden ber jag att få yrka bifall till reservationerna II, IV och V. I övrigt instämmer jag i utskottets betänkande.

Herr ENARSSON (h):

Herr talman! Av de frågor som behandlas i det nu föreliggande betänkandet har herr Lundström redan i stor utsträckning berört den fråga, som tas upp i reservation I, nämligen frågan om repartitionstalet. I den frågan vill jag framhålla, att garantibeloppet träder in först när vederbörande företag inte lämnar någon vinst. I annat fall saknar det ju betydelse vid inkomstbeskattningen. Men just detta förhållande gör enligt mitt förmenande, att man bör ta på denna fråga med försiktighet och se till att man inte har ett för högt procenttal för repartitionstalet, om fastighetstaxeringsnivån skulle stiga kraftigare än som beräknats. Av skäl som herr Lundström har utvecklat har vi i reservationen stannat för procenttalet 1,7.

I fråga om reservation III, som behandlar intäktsberäkningen för en- och tvåfamiljsfastigheter, vill jag framhålla att finansministern vid sin bedömning har utgått från vissa av myndigheterna och av honom utfärdade rekommendationer till fastighetstaxeringsnämnderna om att det vore önskvärt att man uppnådde en viss värdenivå. För villafastigheterna talade man om en höjning med 40 procent för enfamiljshusen och med 25 procent för tvåfamiljshusen, och för hyreshusen syftade man till en lägre höjning.

De föregående talarna har redan sagt, att den värdenivå, som var rekommenderad från början, med all säkerhet kommer att överskridas för villafastig-

Ang. fastighetsbeskattningen, m. m.

heterna och att det blir en väsentligt högre nivå än man hade räknat med då direktiven utfärdades. Det är då uppenbart, att för dessa ägare av fastigheter kommer schablontaxeringen att innebära en skärpt beskattning.

Jag vill också något närmare beröra en annan sak som medverkar i detta avseende. När den s. k. schablonmetoden — eller villaschablonen, som man också kallat den — tillkom vid 1950-talets början ansågs den rätt acceptabel med hänsyn till att det då var fråga om en nettobeskattning och att detta avdrag på sikt skulle täcka underhållskostnaderna för fastigheten och andra kostnader som tidigare hade varit avdragsgilla. Det var endast ränteavdraget, som blev kvar som avdragsgill kostnad, utöver de schablonbelopp som då bestämdes.

Jag tror att man utan överdrift kan säga, att kostnadsutvecklingen har gått i så hastig takt att de ändringar av schablonbeloppen som företogs vid något tillfälle — jag vill minnas att det var 1957 — i dag inte svarar mot de kostnader som en fastighetsägare har att vidkännas för underhållet. Det är ingen förmånlig schablon som man här rör sig med. Därtill kommer att undantagsbestämmelser som tillkommit under senare år skapar mycket tvivelaktiga jämförelser inbördes mellan olika ägare av fastigheter. Jag syftar här t. ex. på undantaget att om en husägare har en viss hyresinkomst av sin fastighet — jag tror det är 1 200 kronor om året — skall han beskattas enligt metoden för hyreshus. Denna bestämmelse har inverkat på ett mycket ojämnt sätt. Den som har dyra reparationskostnader på huset — 10 000 eller 20 000 kronor — får göra avdrag i den mån arbetet fyller lagens krav om underhåll och inte är en förbättring. Grannen däremot, som inte haft denna lilla hyresinkomst vid sidan om, är låst av schablonen. Han får inte göra något avdrag för den reparation, som han kanhända har gjort under beskattningsåret.

Detta är konsekvenser, som enligt

mitt sätt att se leder till otillfredsställande förhållanden mellan fastighetsägarna. Man kan fråga sig om detta har så mycket med den sak att göra, som vi nu behandlar. Ja, det har det, ty vad jag talar om är schablonen för intäktsberäkning för fastigheterna.

Från vårt partis sida har vi påtalat det förhållandet, att gällande schablonmetod för villafastigheternas taxering är otillfredsställande. Vi har också sagt att det är en föga rättvis beskattning. Vi har då efter dessa bedömningar kommit fram till att det finns fog för att här iaktta försiktighet. I detta avseende har vi också anslutit oss till samma procenttal som repartitionstalet, eller 1,7. Det kanske inte ger det utslag som vi hade önskat, men det är dock en förbättring för dessa fastighetsägare. Om de påföres ett lägre schablonbelopp i fråga om inkomstberäkningen får de väl åtminstone *någon* täckning för sina förluster genom kostnadsutvecklingen, även om det inte alls leder till full täckning för dem.

En annan sak som man kanske också borde peka på är att de s. k. fritidshusen har blivit föremål för en mycket, mycket kraftig upptaxering. I de områden som är attraktiva för de större städernas invånare och där dessa har sina fritidshus eller sommarstugor eller vad man kallar dem har värdet i många fall fördubblats och mer än så. Det är uppenbart att om man då skall hålla ett schablonbelopp, som var beräknat för en nivå som inte avsågs skola bli så hög, kommer detta att drabba på ett orättvist sätt.

Med denna korta argumentering för de reservationer som vi från vårt håll varit med om ber jag, herr talman, att få yrka bifall till reservationerna nr I, III och V.

Herr ERICSSON, JOHN, (s):

Herr talman! Den skattefråga som vi nu skall besluta om är av den karaktären, att den berör ett stort antal människor som har fastighet och rörelse

med fastighetsvärden. Det är givet att det blir en omöjlig uppgift för myndigheter, tjänstemän och förtroendevalda — jag tänker på alla de fastighetstaxeringsnämnder som arbetar med dessa värdenas framräknande — att göra det på ett sådant sätt att *alla* blir nöjda.

Det är emellertid intressant att konstatera, att där det råder delade meningar och där man vill göra gällande, att förslaget i propositionen går alldeles för hårt fram, det är när det gäller en- och tvåfamiljsfastigheter. I övrigt finner man att taxeringsvärdena blir någorlunda rimliga.

Det är klart att fastighetsskatten kan diskuteras från många olika synpunkter. Vi erinrar i vårt betänkande om att riksdagen en gång i skrivelse till Kungl. Maj:t har begärt en undersökning om möjligheterna att slopa denna skatt. Det finns också fog för ett sådant yrkande, men på grund av olika omständigheter har någon sådan åtgärd inte verkställts. I princip kanske vi kan säga, att vi kan hålla fast vid det ställningstagande som riksdagen en gång på bevillningsutskottets förslag gjorde.

Verkningarna av den företagna taxeringen och det förslag som Kungl. Maj:t här lägger fram kan synas vara av den karaktären, att det hela blir orättvist. Herr Lundström har ju närmast den uppfattningen, att det här kommer att ske en kolossal höjning och att man därför måste sänka repartitionstalet ännu mer än vad Kungl. Maj:t har föreslagit. Han ville helst haft en ordning som innebar att frågan skulle skjutas upp med hänsyn till att inga definitiva förslag ännu föreligger om de nya taxeringsvärdena; man har ju fortfarande besvärsmätt. Erfaret folk har väl den uppfattningen, att dessa besvär i stort sett inte kommer att rubba den bild man nu får genom taxeringsarbetets avslutande. Det är nog främst ägare av en- och tvåfamiljsfastigheter som kommer att klaga, möjligen också ägare till fritidshus.

Man kan se dessa ting på olika sätt. Inom utskottet har man gjort en upp-

Ang. fastighetsbeskattningen, m. m.

ställning vari man söker visa hur föreslagna förändringar i taxeringsvärdena och i reglerna för beskattningen kommer att verka. Det framgår, att om man utgår från det genomsnittliga tal som herr Lundström talade om på omkring 50 procent när det gäller en- och tvåfamiljshusen, om man räknar med en beläning på 40 procent samt räntan därpå samt de extra schablonavdragen, så kommer man fram till att fastighetsägaren, om han har en inkomst av 30 000 kronor per år, får vidkännas en höjning av drygt 100 kronor. Har han dubbelt så stor inkomst, blir höjningen 150 kronor.

Jag vill genast gardera mig för att det i en replik kanske säges, att det inte räcker med 50 procent. Nej, i åtskilliga fall blir ökningen av taxeringsvärdet betydligt högre. Ett exempel visar att man har att räkna med en höjning på 80 procent. Har en fastighet ett nuvärde på 40 000 kronor skulle den siffran höjas upp till 72 000 kronor. Skattehöjningen vid 30 000 kronors inkomstnivå blir då drygt 200 kronor eller, om ägaren har 60 000 kronor i inkomst, drygt 300 kronor. Det är klart, att det är pengar.

Å andra sidan är det länge sedan det företogs en fastighetstaxering, och åtskilligt har hänt sedan dess. Vi brukar alltid i denna kammare få höra, att penningvärdeförsämringen far fram fruktansvärt med sparade medel. Vi är ju också överens om att de som satt in pengar i kreditinstitut, i obligationer och liknande förlorar på det. Fastighetsägarna däremot får behålla realvärdena. Går man tillbaka till den ursprungliga tanken för taxering, att värdet skall fastställas på ett sådant sätt att det motsvarar vad en förständig köpare vill betala, tror jag ändå att de flesta som klagat över högre taxeringsvärden på sina villor inte i dag är beredda att sälja dem ens till det nya taxeringsvärdet.

En värderad ledamot av denna kammare tog upp ett exempel från sin hembygd och talade om en fastighet, som hade ett taxeringsvärde på 29 000 kro-

Ang. fastighetsbeskattningen, m. m.

nor men fått det höjt till 72 000 kronor. Vederbörande ledamot sade vidare, att det här måste finnas ett fel någonstans, ty fastighetsägaren sålde huset för 170 000 kronor. Han undrade om det var köparen eller fastighetens taxeringsvärde det var fel på. Ja, någonstans måste det ju ligga ett fel — det stämmer nämligen inte.

Jag tror alltså inte, trots att taxeringsvärdena har justerats betydligt i enstaka fall, att det blir några betungande skattehöjningar för folk i allmänhet. Inte heller ägare av en- och tvåfamiljshus har någon anledning att påstå att de skulle drabbas särskilt hårt, när finansministern genom detta förslag tar bort 25 procent av höjningen.

En del speciella ting har här diskuterats. Jag har särskilt anledning att tänka på vad herr Sundin anförde om de besvärligheter som kommer att uppstå, kanske i första hand i Norrland, med de nya metoderna för avverkning av skog. Kommunerna skulle få mycket ojämna inkomster, och det kan ligga någonting i det. Jag finner därför anledning att erinra om en annan proposition, som riksdagen kommer att få behandla, nämligen med förslag om kommunal skatteutjämning. Den skall fylla funktionen att ge ett stabilt skatteunderlag. Herr Sundin ville inte diskutera detta i det här sammanhanget, utan talade om en proposition om koncernbidrag. Även den propositionen kanske vi kan få nytta av i detta sammanhang.

Jag vill vidare säga att jag med anledning av det nu föreliggande förslaget fick en uppvaktning från alla fyra norrlandslänen, varvid man i en skrift påvisade, vilka fruktansvärda verkningar detta förslag skulle få. Till min stora glädje, herr talman, har jag lyckats konstatera att nästan alla siffror, som anfördes i skriften, var felaktiga. Det förslag, som nu föreligger, innebär sålunda inte några risker för dessa kommuner.

Tilläggs bör kanske, att förslaget i stort sett är måttligt och fått en skälig

utformning med hänsyn till vad som gäller på byggnadsområdet i allmänhet. Vi har därför från utskottsmajoritetens sida inte funnit särskild anledning att avvika från propositionen, ty det skall naturligtvis starka skäl till för att göra en annan **avvägning**.

Jag har sålunda i motsats till herr Lundström inte den uppfattningen, att de hundratusentals villaägare som han talade om är särskilt hårt trängda. Jag hoppas att herr Lundström skall begripa att jag inte avser att ge några valöften på det sätt, som han säger att finansministern har gjort; jag säger rent ut att det här gäller en grupp som i åtskilliga avseenden behandlas på ett många gånger generöst sätt.

Vad herr Enarsson sade om schablonbeskattningen är alldeles riktigt, och vi skall nu få en översyn av den. Den verkar mycket gynnsamt för de ägare, som har stora underskott på sina fastigheter, eftersom de ju får dra av skulderna vid inkomstbeskattningen efteråt. Detta har också finansministern uppmärksammat och menat att »professorsvillor» och andra sådana villor bör behandlas på ett annat sätt.

Herr Enarsson talade om ojämnheten när det gäller beskattningen av hyresintäkter på en- och tvåfamiljsfastigheterna. Jag kanske minns fel, men jag har en hågkomst av att fastighetsägarna i Bohuslän pressade fram ett skattefritt hyresinkomstbelopp på 1 200 kronor om året, och på det sättet fick vi kanske i vissa avseenden en oförmånlig utveckling. Jag hade inte särskilt stort intresse för den förändringen, men den gick igenom i riksdagen.

Till sist, herr talman, kan jag inte heller mobilisera någon indignation, om det skulle vara några ägare av fritidshus som skulle få litet högre taxeringsvärden på sina fastigheter, i varje fall så länge som vi inte genomfört någon sådan särskild beskattning till kommunerna, som är på tal. Det har nämligen varit så, att många ägare av fritidshus varit nästan generade över att

de inte fått ge den kommun, där fritidshusen är belägna, praktiskt taget någon ersättning — i varje fall har jag hört många säga, att kommunerna inte haft någon som helst nytta av dem. Den kategorien av husägare får väl nu ta sin börda, i den mån det nu blir en börda — den hör väl bokstavligen talat samman med de kostnader de kan ha för ett sommarnöje.

Jag hemställer, herr talman, om bifall på samtliga punkter till bevillningsutskottets förslag.

Herr LUNDSTRÖM (fp) kort genmäle:

Herr talman! Det kanske kan ha sitt intresse att jämföra den behandling frågan om fastighetsbeskattningen nu fått med anledning av den fastighets-taxering, som har gjorts, med den behandling som motsvarande frågor fick 1957. Då sänktes repartitionstalet från 4 till 2,5, alltså med 65 procent. Man införde då 200-kronorsbidraget — om jag minns rätt — och vidare tillkom i den vevan även höjningen av den skattefria gränsen för förmögenhetsbeskattningen från 50 000 till 80 000 kronor, bland annat motiverad med att värdena på fastigheter på grund av inflation och annat ökat. Det är en viss skillnad mot den nuvarande behandlingen, och detta kan ju vara av intresse.

Jag vill till sist säga till bevillningsutskottets ärade ordförande, att jag personligen inte har någon anledning att i och för sig beklaga upptaxeringen av min egen fastighet — den är ändock upptaxerad avsevärt över de 40 procent som skulle vara genomsnittet. Jag har inte heller tänkt överklaga beslutet. Vad jag emellertid protesterar emot är att detta innebär en höjning av en skatt, som riksdagen i princip beslutat sig för att avskaffa. Och en höjning av en sådan skatt, som riksdagen i princip har beslutat att avskaffa, tycker jag är en ganska märklig sak.

Den skatt det här gäller är orättvis.

Ang. fastighetsbeskattningen, m. m.

Alla är ense om och även riksdagens ledamöter är ense om att eftersom skatten inte är rättvis och i grunden inte befogad, så bör den avskaffas. Jag hoppas, att det inte skall dröja alltför länge innan man verkligen når dithän.

Herr SUNDIN (cp):

Herr talman! Låt mig allra först säga till bevillningsutskottets ärade ordförande att jag på intet sätt glömde den kommunala skatteutjämningen. Inledningsvis påpekade jag att man skulle ha tagit de här tre lagarna, den som vi nu behandlar, kommunalskatteutjämningslagen och koncernlagstiftningen i ett sammanhang, så att vi på det sättet skulle ha fått se de praktiska och reella verkningarna. Att jag inte avslutningsvis påtalade detta må vara mig förlåtet, när jag säger att jag tar stor hänsyn till den kommunala skatteutjämningen i detta sammanhang. Jag understryker än en gång att det varit samtal med kommuner som baserar sitt varande på bolagsägd och domänverksägd skog, och där förmodar man att verkningarna blir något snedvridna.

Jag har fått en skrivelse exempelvis från Björna kommun i mitt hemlän, där Mo och Domsjö äger inte mindre än 56 091 hektar skog. Under en 14-årsperiod har bolaget betalt 593 127 kronor i skatt till Björna kommun. För de år då man redovisat vinst är fastighets-skatten rent fiktiv, därför att då blir den avdragsgill. Slår man ut detta på varje år och tänker på de stora arealer bolaget har, som är taxeringsvärderade till över 15 miljoner kronor, betyder det att denna kommun har fått något över 42 000 kronor i kommunalskatt av Mo och Domsjö i årligt genomsnitt under dessa 14 år. Inte minst detta understryker vad jag tidigare sagt, att vi måste finna regler som ger möjligheter för kommunerna att planera på basis av den råvara de har. Man måste finna en väg som ger dem en årlig inkomst

Ang. fastighetsbeskattningen, m. m.

från bolagen, och det var detta jag underströk i anledning av vad jag sade i reservation V i detta betänkande.

Herr WÄRNBERG (s):

Herr talman! Det var herr Sundins senaste inlägg som gjorde att jag begärde ordet. Han tog upp ett exempel där han talade om att Björna kommun under senaste åren fått varje år 42 000 kronor i genomsnittlig skatt av ett bolag för skogsavverkningar, och efter vad man kunde förstå av anförandet skulle kommunen förlora dessa pengar i händelse av att kommunen gjorde tio års avverkningar på ett år.

Jag känner inte exakt till förhållandet, men det skulle förvåna mig synnerligen om riksdagen tar propositionen om kommunalskatteutjämning, om inte statsrådet Sträng ingår som skattebetalare i stället för Mo och Domsjö, i den händelse Mo och Domsjö gör dessa stora avverkningar, ty Björna kommun som ligger i Västernorrlands län kommer under alla omständigheter att få 110 procent av medelskattekraften i riket täckt av kommunala skatteutjämningsmedel, och jag tror icke att Björna kommun ligger över 110 procent i dag. Om den skulle göra det så ber jag om ursäkt, därför att då är jag ute i ogjort väder. Några stora, relativt välbärgade kommuner har redan i dag en täckningsgrad av 110 procent i vissa norrlandslän och 125 procent i de nordligaste länen. De som ligger över den gränsen får givetvis inte den kommunala skatteutjämningen, men för de kommuner som ligger under den gränsen kommer, om jag inte totalt missuppfattat detta, staten att ingå som skattebetalare i stället för de bolag som gör dessa stora avverkningar.

Till herr Enarsson vill jag också ställa en fråga. Jag känner herr Enarsson som en mycket skicklig man i skattefrågor och i synnerhet i taxeringsfrågor. Han sade tidigare att det är vissa villaägare som vid sidan av uthyrning

av en- och tvåfamiljsfastigheter har en uthyrning på 1200 kronor. Det året man skaffar sig den hyresinkomsten gör man de jättestora reparationerna och utnyttjar dem som avdrag, och senare år återgår man till schablonen. Jag förmodar att herr Enarsson har rätt på den punkten, och i så fall fordrar det verkligen en översyn i allra högsta grad, om man så skickligt lyckats utnyttja detta. Då erkänner jag att det finns en orättvisa i denna situation, men jag förstår inte hur vi skulle kunna rätta till denna orättvisa genom att sänka uttagningsprocenten till 1,7 procent. Jag förstår inte hur man skall förbättra saken därigenom och eliminera den skatteflykt som vederbörande ägare av en- och tvåfamiljsfastigheter gör sig skyldiga till.

Herr SUNDIN (cp):

Herr talman! Allra först vill jag säga den senaste talaren, att det väl inte är på det sättet att herr Sträng ensam inträder som skattebetalare. Man fick nästan intrycket att han skulle säkerställa Björna kommuns ekonomi. Det är väl i stället ett flertal i vårt land som får vara med och hjälpa till. Jag har på intet sätt velat förneka verkningarna av skatteutjämningen i detta sammanhang, men jag tror, som jag redan sagt två gånger, att det hade varit nödvändigt att samordna för att se de rent praktiska verkningarna. Om man vill bortförklara mitt resonemang när det gäller att skapa regler för kontinuerliga inkomster till kommunerna, vill då den senaste talaren påstå att det beslut som fattades när det gäller kraftverkskommunerna och deras huvudkontors andel av vinsten var ett felaktigt beslut? Det är analogt med detta.

Herr ENARSSON (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill svara på herr Wärnbergs frågor. Han använder ett ordval som jag tycker inte riktigt passar in i sammanhanget. Han talade om

att utnyttja skatteflykt och gav nästan ett intryck av att det var fråga om att laborera på lagens yttersta gränser och litet till. Så kan det väl inte vara. Jag skall också tala om hur jag vill skapa rättvisa i detta fall: Ta bort schablonerna och återgå till det gamla systemet med avdrag för kostnaderna som är desamma som gäller för hyreshusen. Med den våldsamma ansvällning som skett beträffande underhållskostnaderna når man då rättvisa. Då får varje skattskyldig det avdrag han är berättigad till, nämligen för vad det kostar att underhålla huset. Den utveckling vi har haft på detta område har sprungit ifrån schablonerna, som kunde vara något litet försvarbara på 1950-talet.

Jag har ingenting emot tilläggsbestämmelserna. Jag tror också att det var riktigt att de kom med hänsyn till kustsambhällenas uthyrningsförhållanden. Underhålla sina hus måste väl alla göra. I övriga förvärvskällor, jordbruk, hyreshus och rörelse eller vad det gäller, får man göra avdrag för de kostnader som fyller lagens krav som avdragsgilla. Vår för skall man då inte få göra det i förvärvskällan annan fastighet, även om det är en annan typ av hus?

Jag kan inte finna att det är något fifflande hit eller dit, utan det renaste spelet är att var och en får avdrag i beskattningen efter vad han verkligen har betalat i underhåll för huset. Det tycker jag är rättvisare än nuvarande system.

Herr WÄRNBERG (s):

Herr talman! Till herr Sundin skulle jag vilja säga att jag tror att i vissa kommuner kommer faktiskt det beslut som vi fattade om huvudkontorens roll vid beskattningen och dylika saker att sättas ur spel av den kommunala skatteutjämningen, men i vissa andra kommuner gör den inte det. De kommuner som får del av det ligger över det streck jag talade om nyss. Jag säger inte att det beslut vi fattat är felaktigt, men jag säger att jag tror att det kommer att sättas ur

Ang. fastighetsbeskattningen, m. m.
spel i vissa kommuner, där man ligger under det streck jag nämnde.

Jag tackar herr Enarsson för svaret. Det var ett rejält och korrekt svar: Bort med schabloner! Det tycker jag är klara linjer, ty då får man skatterättvisa. Det är ingen tvekan om den saken. Jag vill inte anklaga fastighetsägaren för skattefiffel på något sätt. Om jag uttryckt mig så, ber jag om ursäkt. Han laborerar inom lagens ramar, och alla legitima sätt att undgå skatt anser jag vara tillåtna. Han gjorde inte fel, men det var ett kryphål som uppmärksammats och som borde täppas till. För övrigt är jag tacksam för det alternativ som herr Enarsson nämnde.

Herr ERIKSSON, EINAR, (s):

Herr talman! Jag kan inte underlåta att diskutera den principiella deklARATION som herr Enarsson gjorde. Jag tillhör nämligen dem i denna kammare som på den tid vi införde schablontaxering för en- och tvåfamiljshus var motståndare till den, då jag ansåg att det var ett alltför generöst förfaringsätt beskattningsmässigt. Jag lät nöja mig därför att man ansåg att man genom denna förenklade metod skulle spara rätt mycket i den taxeringsmässiga hanteringen, men om det börjar finnas en majoritet i denna kammare för att vi skall återgå till det gamla systemet, då har herr Enarsson mig helhjärtat med sig på den punkten.

Jag har närmast fått det intrycket, herr talman, att man vill ha två typer av taxeringsförfaranden när det gäller denna beskattning. Under de underhållsfria åren vill man använda schablon, då den ger en fin effekt, och de år man gör reparationer vill man använda det andra systemet. Så generösa kan vi väl ändå inte vara att vi lämpar vårt beskattningssystem efter hur vederbörannde själv vill ha det.

Herr ENARSSON (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag skall säga herr Eriksson att jag inte är anhängare av att

Ang. fastighetsbeskattningen, m. m.

man skall få göra än si än så, utan jag vill använda en metod som jag anser vara den enda riktiga.

För att belysa min uppfattning vill jag nämna ett exempel. En mindre villa målades utvändigt i början på 1950-talet för 800 kronor. Samma fastighet målades förra året för 2 600 kronor, sedan anbud inhämtats. Proportionerna är inte mindre för andra reparationer.

Jag har räknat åtskilligt och kommit fram till att det inte är riktigt med de schabloner som vi har i dag, ty de ger ett orättvist utslag. De var kanske acceptabla i någon mån på den tiden de kom till. Då kunde man ta det mera generellt, men med den utveckling vi har haft kan vi det inte längre. Här måste vi gå in för ett system där var och en konsekvent får avdrag för sina styrkta verkliga och lagliga kostnader.

Herr **ERIKSSON, EINAR**, (s):

Herr talman! Jag måste ha uttryckt mig verkligt illa om jag har beskyllt herr Enarsson för att vara företrädare för det skattesystem som jag vågade antyda att många kanske önskade ha. Man får närmast det intrycket när man talar med dem som är utsatta för denna form för taxering att schablonen passar bra under de underhållsfria åren men inte när man skall göra reparationerna. Jag hoppas att de från finansdepartementet som sitter här och avlyssnar debatten för fram dessa synpunkter till finansministern. Det är möjligt att herr Enarsson, jag och herr Wärnberg kommer att bli tillfredsställda med att få återgå till det gamla fina systemet, som tycks vara det som passar bäst. Då tar man också bort de fula effekter som enligt professor Mutén lär gälla även professorsvillor.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen yttrade, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner beträffande utskottets förevarande betänkande komme att framställas först särskilt angående ut-

skottets hemställan samt därefter särskilt rörande visst avsnitt av utskottets yttrande.

I avseende å utskottets hemställan, fortsatte herr talmannen, komme, i anslutning till avgivna reservationer, att upptagas först fråga om repartitionstalet, därefter fråga om procenttalet för viss intäktsberäkning, vidare fråga om inkomstfördelning mellan kommuner samt slutligen utskottets hemställan i övrigt.

Beträffande utskottets hemställan såvitt avsåge *repartitionstalet vid fastighetsbeskattningen*, anförde nu herr talmannen, hade yrkats dels bifall till vad utskottet härutinnan hemställt, dels ock att kammaren skulle antaga det förslag, som innefattades i den av herr Yngve Nilsson m. fl. vid betänkandet avgivna, med I betecknade reservationen.

Härpå gjorde herr talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till vad utskottet hemställt i denna del vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Lundström* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 24 såvitt avser repartitionstalet vid fastighetsbeskattningen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Yngve Nilsson m. fl. vid betänkandet avgivna, med I betecknade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt

hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Lundström* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 84;
Nej — 50.

Därjämte hade 3 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

I avseende å utskottets hemställan såvitt rörde *procenttalet vid beräkningen av intäkt av en- och tvåfamiljsfastigheter*, yttrade herr talmannen, hade yrkats 1:o) att utskottets hemställan skulle bifallas; 2:o), av herr *Lundström*, att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av herr Yngve Nilsson m. fl. vid betänkandet avgivna, med III betecknade reservationen; samt 3:o), av herr *Sundin*, att kammaren skulle godkänna det förslag, som innehölles i den av honom m. fl. vid betänkandet anförda, med IV betecknade reservationen.

Därefter gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan i förevarande del vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Lundström* begärde votering, i anledning varav herr talmannen upptog vardera av de båda återstående yrkandena med hemställan, huruvida kammaren ville antaga detsamma till kontraposition i den förestående omröstningen; och förklarade herr talmannen sig finna de härå avgivna svaren hava utfallit med övervägande ja för deras mening, som ville till kontraposition antaga bifall till herr *Lundströms* yrkande.

Herr *Sundin* äskade emellertid votering om kontrapositionens innehåll, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Ang. fastighetsbeskattningen, m. m.

Den, som till kontraposition i huvudvoteringen angående bevillningsutskottets betänkande nr 24 såvitt avser procenttalet vid beräkningen av intäkt av en- och tvåfamiljsfastigheter antager godkännande av det förslag, som innefattas i den av herr Yngve Nilsson m. fl. vid betänkandet avgivna, med III betecknade reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har till kontraposition i nämnda votering antagits bifall till reservationen IV, av herr *Sundin* m. fl.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästes, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Sundin* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 49;
Nej — 20.

Därjämte hade 67 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

I följd därav uppsattes, upplästes och godkändes för huvudvoteringen en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 24 såvitt avser procenttalet vid beräkningen av intäkt av en- och tvåfamiljsfastigheter, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Yngve Nilsson m. fl. vid betänkandet avgivna, med III betecknade reservationen.

Sedan denna voteringsproposition upplästes, verkställdes till en början om-

Ang. fastighetsbeskattningen, m. m.

röstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Lundström* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 71;
Nej — 63.

Därjämte hade 3 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

I fråga om utskottets hemställa såvitt anginge *inkomstfördelning mellan kommuner*, anförde vidare herr talmannen, hade yrkats dels bifall till vad utskottet härutinnan hemställt, dels ock att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av herr Yngve Nilsson m. fl. vid betänkandet avgivna, med V betecknade reservationen.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till vad utskottet hemställt i denna del vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Sundin* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 24 såvitt avser inkomstfördelning mellan kommuner, röstar

Ja;
Den, det ej vill, röstar
Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Yngve Nilsson m. fl. vid betänkandet avgivna, med V betecknade reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans

uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Sundin* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 71;
Nej — 66.

På gjord proposition bifölls härefter vad utskottet i övrigt hemställt i detta betänkande.

Vidkommande *det avsnitt av utskottets yttrande, som på sid. 16 i det tryckta betänkandet började å rad 5 nedifrån med orden »Enligt utskottets» och slutade å rad 2 nedifrån med »föreslagna repartitionstalet»,* yttrade herr talmannen, hade yrkats dels godkännande av utskottets yttrande, dels ock att det yttrande skulle godkännas, som föreslagits i den av herr *Sundin* m. fl. vid betänkandet avgivna, med II betecknade reservationen.

Sedermera gjordes propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarades propositionen på godkännande av utskottets yttrande i denna del vara med övervägande ja besvarad.

Herr talmannen uppstod nu och avlägsnade sig, varvid ledningen av kammarens förhandlingar övertogs av herr förste vice talmannen.

Föredrogos ånyo första lagutskottets utlåtanden:

nr 21, i anledning av väckt motion om begränsning av tiden för ansökan om handräckning för återtagning av avbetalningsgods; samt

nr 22, i anledning av dels väckta motioner om översyn av försäkringslagstiftningen, dels ock väckta motioner angående vissa underrättelser enligt försäkringsavtalslagen.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 42, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med anhållan om riksdagens yttrande angående vissa av Internationella arbetsorganisationens allmänna konferens år 1964 vid dess fyrtioåttonde sammanträde fattade beslut.

Vad utskottet i detta utlåtande hemställt bifölls.

Ang. yrkesintensiteten hos kvinnor

Föredrogs ånyo allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 22, i anledning av väckta motioner angående förvärvsarbete för kvinnor, angående yrkesintensiteten hos vissa grupper av kvinnor och om införskaffande av uppgifter angående arbetslösheten bland kvinnor m. m.

Följande motioner hade hänvisats till allmänna beredningsutskottet:

1) de likalydande motionerna I: 258, av herr *Virgin m. fl.*, och II: 312, av herr *Heckscher m. fl.*, vari hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om utredning av kvinnornas möjligheter och önskemål att åtaga sig förvärvsarbete;

2) de likalydande motionerna I: 578, av herr *Paul Jansson m. fl.*, och II: 709, av fru *Sjövall m. fl.*, vari föreslagits, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle anhålla, att en utredning måtte tillsättas med uppgift

a) att insamla och analysera material, som belyste yrkesintensiteten hos i motionerna berörda grupper av gifta och ogifta kvinnor samt

b) att föreslå de åtgärder, vartill undersökningen kunde föranleda; även som

3) motionen II: 48, av fru *Ryding m. fl.*

Ang. yrkesintensiteten hos kvinnor

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt, att

1) motionen II: 48,

2) de likalydande motionerna I: 258 och II: 312, samt

3) de likalydande motionerna I: 578 och II: 709,

i den mån de icke kunde anses besvarade med vad i utlåtandet anförts, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av fru *Hultell* samt herrar *Blomquist*, *Nilsson* i *Bästekille*, *Westberg* och *Wennerfors*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort erhålla den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa,

a) att riksdagen med bifall till motionerna I: 258 och II: 312 samt I: 578 och II: 709 i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla, att en utredning måtte tillsättas med uppgift att insamla och analysera material, som belyste yrkesintensiteten hos kvinnorna och deras möjligheter och önskemål att åtaga sig förvärvsarbete, samt föreslå de åtgärder, vartill undersökningen kunde föranleda;

b) att motionen II: 48, i den mån den icke kunde anses besvarad med vad i reservationen anförts, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Fru HULTELL (h):

Herr talman! I allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 22 behandlas de likalydande motionerna I: 258 och II: 312 samt I: 578 och II: 709. Båda dessa motionspar belyser den situation vi i dag har på arbetsmarknaden, med akut brist på arbetskraft inom flera områden, områden som i stor utsträckning rekryteras av kvinnor, t. ex. inom vårddyrken. En liknande situation föreligger också inom andra sektorer, där arbetskraft med kvalificerad utbildning sysselsättes; jag tänker särskilt på situationen inom skolväsendet.

I motionerna framhålles också att det

Ang. yrkesintensiteten hos kvinnor

är viktigt att samhället tillvaratar de resurser man har i den redan utbildade arbetskraften. Det räcker ej att öka utbildningskapaciteten, utan man måste också stimulera dem som är utbildade att stanna kvar eller att återinträda i yrket. De gifta hemmavarande kvinnorna är den enda stora arbetskraftsreserv vi har — det har redan tidigare i dag frambållits. Det är därför angeläget att vi får kunskap om anledningen till att de kvinnor som offrat arbete, tid och pengar på att skaffa sig en god yrkesutbildning inte vill gå ut på arbetsmarknaden, inte ens då de inte längre måste vara hemma för barnens skull. Det är mycket otillfredsställande att vi inte kan ge svar på denna fråga. Vi saknar en helhetsbild av problematiken, inställningen till bl. a. lönerna, arbetstidens längd och förläggning, barntillsynsfrågan och familjebeskattningsfrågan.

Utskottsmajoriteten framhåller betydelsen av att dessa frågor blir belysta och utredda men vill för dagen icke förorda någon ny utredning. Man hänvisar till flera pågående utredningar, som behandlar frågor vilka aktualiserats i motionerna, bl. a. när det gäller samhällets service för barnfamiljerna och familjebeskattningen. Vidare påpekas att sjukvårdens huvudmän nu framlagt förslag om undersökningar i syfte att klarlägga orsakerna till avgången från yrkesverksamheten inom sjukvården.

Utskottet hänvisar också till 1960 års arbetsmarknadsutrednings nyligen framlagda betänkande, där kvinnornas speciella arbetsmarknadsproblem behandlas i ett särskilt avsnitt. Dock bör här påpekas att utredningen framhåller att en hel mängd av de hinder som finns mot kvinnors förvärvsarbete är av annan än arbetsmarknadspolitisk natur.

Vi reserverar oss överens med utskottsmajoriteten om att de åtgärder som redan är vidtagna är mycket värdefulla, men vi anser att en sammanställning och kartläggning av uppnådda resultat på olika områden skulle behövas. Vi anser också att en samordnande ut-

redning bör tillsättas. Nu är problemen beträffande de gifta kvinnornas förvärvsarbete och yrkesintensitet splittade på flera olika utredningar och undersökningar, som handlägges under olika departement och som även utföres i olika kommuner och organisationer.

Vi anser att en samlande utredning bör tillsättas, som belyser hela frågan och som kartlägger vilken betydelse olika omständigheter har för den gifta yrkeskvinnan, när hon skall välja mellan hemarbete och förvärvsarbete, och även belyser vad samhället kan och vill göra för att de gifta kvinnor som vill upprätthålla sitt förvärvsarbete också skall kunna göra det.

Jag vill med detta, herr talman, yrka bifall till den reservation som har fogats till allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 22.

Herr MÖLLER (s):

Herr talman! När det gäller detta ärende föreligger knappast några motsättningar i den sakfråga det handlar om. Under senare år har man ju med allt större intensitet diskuterat möjligheterna att stimulera och göra det möjligt för kvinnorna att inträda på arbetsmarknaden, att ge dem ökad valfrihet och att undanröja de hinder av olika slag som finns. Det råder knappast några delade meningar vare sig i riksdagen eller ute på arbetsmarknaden om vikten av detta, och under senare tid har även allt större intresse i utredningsarbetet ägnats åt att analysera dessa problem och söka framkomliga vägar.

Vad man kan ha delade meningar om är de metoder som skall tillämpas. Därvidlag har reservanterna, som fru Hultell nyss talade för, och utskottets övriga ledamöter haft i viss mån olika meningar. Majoriteten i utskottet har ansett att det inte finns behov av att nu starta en stor utredning i dessa frågor, eftersom utredningar nyligen gjorts i många avseenden och andra är i arbete. Fru Hultell nämnde några sådana utred-

ningar, och av utskottets handlingar framgår ju hur det ligger till på utredningsområdet. Vi pekar på att skattefrågan är under utredning i familjeskatteberedningen, vi nämner en utredning om barn tillsynen och en annan om hela familjestödet, statistiska centralbyråns serie av monografier och studier, den nyligen framlagda arbetsmarknadsutredningen och andra ansträngningar. Vi vill alltså hävda att det inte finns någon anledning att nu sätta i gång en ny utredning, även om man ger den beteckningen en stor, samlande utredning. Vad som har största intresset och betydelsen är att man ser till att de praktiska förslag, som lagts fram eller inom kort kommer att utarbetas, blir prövade och efter beslut förverkligade. Det som behövs är ett praktiskt handlande efter de riktlinjer och kunskaper man redan har, mindre att nya utredningar tillsättes.

Med den motiveringen, herr talman, föreslår jag att vi godkänner allmänna beredningsutskottets utlåtande.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr förste vice talman jämligt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr förste vice talman, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Fru *Hultell* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad allmänna beredningsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 22, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Ang. kulturpolitikens framtida utformning

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr förste vice talman förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstade för ja-propositionen.

Då mellertid fru *Hultell* begärde röst-räkning, verkställdes nu votering med delst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 87;

Nej — 35.

Därjämte hade 4 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Ang. kulturpolitikens framtida utformning

Föredrogs ånyo allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 24, i anledning av väckta motioner angående vissa kulturpolitiska åtgärder och angående kulturpolitikens framtida utformning samt angående kultursociologisk undersökningsverksamhet.

Till allmänna beredningsutskottet hade hänvisats följande motioner, vilka av utskottet upptagits till samtidig behandling:

I) de likalydande motionerna I: 71, av herr *Adolfsson*, och II: 96, av herr *Hermansson m. fl.*, vari föreslagits, att riksdagen i skrivelse till regeringen skulle hemställa om tillsättande av en utredning med uppgift dels att med förebild av den i motionerna åberopade kultursociologiska undersökningen i Malmö genomföra en riksomfattande kartläggning av skiljaktigheterna i kulturaktivitet inom socialgrupperna, dels att föreslå åtgärder för att göra kulturen lättare tillgänglig för alla skikt av befolkningen;

Ang. kulturpolitikens framtida utformning

II) de likalydande motionerna I: 198, av herr *Källqvist m. fl.*, och II: 135, av herr *Eliasson* i Sundborn *m. fl.*, vari hemställt, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om en utredning beträffande kulturpolitikens framtida utformning;

III) de likalydande motionerna I: 392, av fru *Olsson*, samt II: 458, av herrar *Johansson* i Skärstad och *Larsson* i Borrby.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet på återopade grunder hemställt, att de likalydande motionerna I: 71 och II: 96, de likalydande motionerna I: 108 och II: 135 samt de likalydande motionerna I: 392 och II: 458 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Vid utlåtandet fanns fogat ett särskilt yttrande av herrar *Eric Gustaf Peterson*, *Svanström*, *Nyman*, *Axel Kristianson*, *Hamrin* i Kalmar och *From*.

Herr ADOLFSSON (k):

Herr talman! En av de motioner som föreligger här begränsas till ett förslag om en allmän kultursociologisk undersökning. Den motion som jag står i spetsen för sträcker sig enligt min uppfattning längre. Den åsyftar såväl en sådan kartläggning som åtgärder för att skapa vad vi har kallat en enhetskultur och åtgärder för att göra kulturen lättare tillgänglig för om möjligt alla skikt av befolkningen.

På sitt vis — genom att rikta uppmärksamheten på det fortsatta kultursträvandets innehåll och mål — löper vår motion jämsides med den motion som har väckts av herr *Källqvist m. fl.*, och därför kan jag också säga att jag för min del har ganska stor sympati för denna sistnämnda motions vidare syftning.

Vad beträffar först kulturpolitikens innehåll och mål medger jag gärna att numera en viss målmedvetenhet präglar arbetet i ecklesiastikdepartementet i dessa frågor. Detta har varit skönjbart

under flera år, i vart fall när det gäller det s. k. stödet åt det konstnärliga skapandet och i viss mån i fråga om främjandet av kulturyrtingarnas distribution ut till människorna.

Jag anser att redan detta är värt en blomma, men vi saknar ändå en så djupgående analys av kulturfrågorna som skulle behövas för ett sammanfattande kulturpolitiskt program. Som en betydande del av en sådan analys vill jag betrakta en kultursociologisk kartläggning av den art som vi har föreslagit i motionen. Självfallet är det inte tillräckligt med en sådan kartläggning, utan man måste också dra konsekvenserna av det som då kommer att uppenbaras. Det måste betraktas som helt uteslutet att en sådan undersökning skulle kunna inverka på något sätt störande på det arbete som pågår inom ecklesiastikdepartementet i kulturfrågorna och som jag uttalat min respekt för. Tvärtom kunde en sådan undersökning verka främjande på det arbete som pågår inom departementet och vara befruktande för detta arbete. Jag säger detta med anledning av att det förekommer tendenser till påståenden att en sådan undersökning inte kan göras utan att rubba de cirklar man redan har dragit upp i ecklesiastikdepartementet, vilket jag sålunda för min del vill bestrida.

Sant nog har vi emellertid föreslagit också någonting utöver själva undersökningen, nämligen åtgärder för att göra kulturen lättare tillgänglig för alla skikt av befolkningen och för en övergång från den s. k. finkulturen till en enhetskultur — icke en borgarkultur, icke en arbetarkultur, utan helt enkelt en enhetskultur. Inte heller detta skulle enligt vår uppfattning kunna överkorsa några eventuella grundritningar inom ecklesiastikdepartementet i kulturpolitiska frågor och i fråga om planläggningen av kulturpolitiken.

Jag vill inte påstå att vårt land kulturellt är ett u-land, ty det skulle vara en kränkande överdrift och ett osakligt påstående, men jag behöver inte använda

Ang. kulturpolitikens framtida utformning

den kulturpolitiska undersökning som gjorts i Malmö och som vi refererar i vår motion för att notera att det är rätt illa beställt på detta område, både när det gäller frågan om målsättningen för kulturen och när det gäller det som brukar kallas för kulturkonsumtionen. Den kontakt och den insyn som jag under många år har haft i skilda geografiska och sociala miljöer i vårt land har övertygat mig om såväl finkulturens, d. v. s. klasskulturens, dominans som den kulturella svältföddheten inom stora skikt av landets befolkning.

Grovt sållat kan det ju sägas att det finns fyra slags konster, nämligen bildkonsten, tonkonsten, scenkonsten och ordkonsten — det sistnämnda är alltså vad som brukar kallas den vittra konsten. Beträffande denna senare konstform vågar jag nog säga att den inte bara genom sin större lättillgänglighet i förhållande till vissa av de andra konsterna utan särskilt genom de offentliga bibliotekens tillkomst och utveckling har nått djupt in i skilda befolkningslager, och dess karaktär av finkultur — innehållsmässigt sett — är ju inte heller lika påfallande som exempelvis scenkonsten.

Vad sedan beträffar de övriga konsterna föreligger en mängd hinder för att dessa konster skall kunna nås av den breda publiken — eller kanske rättigare uttryckt: för att publiken skall kunna nå dem.

Man skall naturligtvis inte svära från den här talarstolen, ty det låter illa. Annars kunde jag ha svurit på att inom vidsträckt bygder i vårt land finns många människor som aldrig har bevisat en konstutställning, som aldrig övervarit en seriös konsert och som aldrig har sett ett dramatiskt eller lyriskt verk framföras på en scen. Jag vet att det förhåller sig på det sättet. Tyvärr finns det också människor som aldrig har bekantat sig med ett skönlitterärt verk — prosaverk eller lyriskt verk — men de är fåtaligare.

En inte ringa del av befolkningen i

storstäderna tillhör faktiskt också samma kategori och gör det trots att sådana kulturyttringar som den bildande konsten, scenkonsten och tonkonsten står till buds i dessa städer på ett helt annat sätt än de gör i vissa andra områden av vårt land. Detta kan man tycka är väldigt ledsamt. Man måste undersöka orsakerna härtill och sålunda genomföra de kultursociologiska undersökningar vi har förordat. En av orsakerna till att förhållandet är så pass prekärt är, att en arbetare efter allt blåslitet i den moderna industrien är både fysiskt och andligt uttröttad, och inom vida skikt av befolkningen har man helt enkelt inte råd till den extravagans det skulle innebära att t. ex. bevista en teaterföreställning, som ju är dyr trots omfattande samhällseliga subventioner.

Jag vill tillägga att det som dessa konster har att ge mycket ofta har endast en ringa anknytning till de vanliga människornas känslor, liv och erfarenheter. Bildligt sagt kan det väl hävdas att folket bjuds alltför många Czardasfurstinnor och alltför många sådana grevar, som aldrig går hem och lägger sig före klockan tre. Jag ber att inte bli missförstådd. Jag menar naturligtvis inte att konst innehållsmässigt och i sina uttrycksformer skall vara vare sig såsom en akademisk avhandling eller en propagandaskrift. Är det så, är det inte fråga om konst, ty konsten måste använda sig av andra uttrycksmedel. Jag anser att det av en verklighet går att göra dikt i ton, ord eller vad det än må vara, och att konstens kungsväg — det är väl tillåtet också för mig att tala om kungsväg — till vad vi brukar kalla folkets hjärta består i att konsten anknyts till folkets känslor och liv. Detta sker i mycket ringa omfattning för närvarande, och det var denna frågeställning som vi ville ta upp i vår motion, där vi varmt talar för att man skall vidtaga alla möjliga åtgärder för att skapa en enhetskultur i vårt land.

Ang. kulturpolitikens framtida utformning

Detta är ändå inte nog. Samhället måste vidta de organisatoriskt betonade åtgärder som krävs för att en sådan fördjupad kultur skall nå ut på bredden och bli till glädje för allt flera människor samt ge dem ett ökat livsmod och ökad förståelse för utvecklingen och dess säregenheter eller allt vad det nu må vara som kulturen kan ge. Där betyder de stipendieåtgärder och sådant som utskottet hänvisar till i sitt yttrande rasande litet, hur viktiga dessa stipendieåtgärder än är för att säkra själva skapandet av konstalter. Som det nu är blir det som vi nu kallar kultur ofta liksom en lysande kraschan, vilken man smyckar sig med vid solenna tillfällen. Det är ingenting som speglar hela folkets och samhällets liv och som lever inne i samhället som en del av samhällets normala liv.

Det talas så mycket om att skapa en kulturvänlig miljö. Hur skall denna kunna skapas i ett samhälle som vårt utan största möjliga frigjordhet även från kommersialisering, utan djupgående kultursociologiska kartläggningar och utan målmedveten, programmatiskt grundad aktivitet för friast möjliga växt åt konsterna i avsikt att riva alla barriärer **som hindrar konsterna** att nå ut till så många som möjligt eller allra helst till alla?

Ja, herr talman, jag är medveten om att jag kanske har talat för länge och kanske även för emfatiskt, men å ena sidan anser jag att det finns anledning för oss att få kulturfrågorna belysta från olika håll och av olika människor i **allt vårt arbete här**, och å andra sidan skall jag nu inte längre hålla på att tala själv utan med djupt instämmande citera vad Stellan Arvidson nyligen har sagt i andra kammaren i en liknande fråga:

»Huvuduppgiften för politiken på detta område måste vara att skapa en kulturvänlig miljö, en miljö som utgör en god jordmån för konstnärligt skapande och som aktiviserar intresset för det estetiska livet. Att få växa upp i en

sådan miljö, att ha tillgång till böcker, till musik, till konst, till teater, att få lära sig att förstå de konstnärliga uttrycksmedlen och att tillägna sig ett estetiskt betraktelsesätt vid bedömningen av livs- och samhällsföreteelser är så betydelsefullt att man, om intentionerna på detta område blir verklighet, kan hoppas på en mänsklig och samhällelig förnyelse med helt nya anspråk på arbete och fritid, på vanor och livsföring, på samliv och ensamhet.»

Jag vill nu inte påstå att allmänna beredningsutskottet har viftat bort dessa frågor i sitt utlåtande.

En viss förståelse för sakens vikt kan spåras och kanske även en känsla av att något håller på att ske, men slutsatsen har enligt min mening blivit alltför konventionell och därför alltför lite positiv och resonemanget alltför fjärligt. Man säger så mycket men det blir så litet konkret av det.

Likväl låter jag mig tills vidare nöja med den behandling som detta ärende fått av allmänna beredningsutskottet, d. v. s. jag låter mig nöja symboliskt i den meningen att jag avstår ifrån att framställa något yrkande om bifall till min motion eller till andras motioner i denna fråga. Jag är förvissad om möjligheten att återkomma i dessa frågor i en förbättrad atmosfär, ty det börjar verkligen något röra på sig i de kulturella frågorna. Man har därför anledning att förvänta att något också skall komma att ske.

Herr NYMAN (fp):

Herr talman! Till detta utskottsutlåtande har fogats ett särskilt yttrande som jag skall be att närmare få kommentera. Innan jag gör det vill jag emellertid säga att de synpunkter som herr Adolfsson här framfört i många stycken delas av mig. Många av dessa frågor blev allvarligt granskade av utskottet, vars medlemmar visade stor förståelse. Herr Adolfsson erkände också i viss mån detta.

Ang. kulturpolitikens framtida utformning

De samhällseliga insatserna på kulturpolitikens område har de senaste åren genomgått en mycket glädjande och snabb upprustning. Det kunde också herr Adolfsson konstatera, och det har vi gjort även inom utskottet. Åtgärderna har emellertid främst varit inriktade på att förbättra villkoren för konstnärerna och konstutövarna, d. v. s. för dem som vi ibland kallar producenter. Denna inriktning på produktionssidan har varit riktig i inledningsskedet av samhällets nya giv i kulturpolitiken under senare år.

I ett samhälle som utmärkes av stigande ekonomisk standard, ökad fritid och massmedias expansion tycker man att kulturkonsumtionen — för att nu använda ytterligare ett låneord från näringslivet — borde breddas ännu mera än som skett, åtminstone när det gäller kultur i de mera allvarligt syftande formerna. Vi måste emellertid konstatera att kulturen ännu inte nått den spridning som vore önskvärd. Vi skulle vilja att denna spridning nådde både djupare och längre och omfattades av allt fler medborgargrupper och nådde ut fullödigare till allt fler orter, helst utanför storstaden. Men de åtgärder som redan vidtagits strävar mot detta mål. Vi är på väg.

Sedan utskottet justerat sitt utlåtande nr 24 har i pressen meddelats att ecklesiastikministern utsett sakkunniga som skall undersöka de lämpligaste organisatoriska formerna för att ge allmänheten samt skolelever på olika stadier en mer omedelbar kontakt med museernas rika samlingar, vilket är ytterligare ett led i spridningen.

Dessutom skall förslag om hur våra bildkonstnärer och konsthantverkare skall få närmare kontakt med publiken utanför de fyra största städerna utredas. Det är något av detta som vi, som står för det särskilda yttrandet, också har velat påpeka, då vi poängterar vikten av att insatserna på kulturområdet samordnas, så att spridningen blir geografiskt mer tillfredsställande.

Vi har visat på de problem som kulturlivet utanför Stockholm brottas med, bl. a. landsortsorkestrarnas och landsortsteatrarnas svårigheter att konkurrera med Stockholms rika utspel i fråga om goda artister. Ytterst beror naturligtvis detta på att de samlade resurserna är otillräckliga, men det kan också, herr talman, vara fråga om en fördelning av dessa resurser på ett något annorlunda sätt än vad som hittills skett. Vi som står för det särskilda yttrandet, anser därför att en bred bedömning av dessa samordningsfrågor och nya snabba grepp kan vara behövliga för att inte kulturområden som musik och teater, exempelvis utanför Stockholm, skall stagnera.

Frågan har för oss varit om det finns ett behov att utreda kulturpolitikens framtida utformning. Vi har ansett att det kan vara så men har velat lämna denna utredningsfråga öppen i avvaktan på undersökningar som redan är i gång inom vissa områden av kulturlivet.

Herr talman! Jag har därför intet annat yrkande än om bifall till utskottets utlåtande.

Herr MÖLLER (s):

Herr talman! Herr Adolfsson tyckte närmast att utskottets resonemang var fjärilslätta, och jag skall medge att utskottet inte har eftersträvat att göra en sådan djupdykning i kulturpolitiken som hans anförande kom att i vissa delar vara ett försök till. Utskottets uppdrag har varit mera begränsade än så, nämligen till att söka besvara motionerna på ett så klokt och realistiskt sätt som möjligt. Vi har sett det mera som en praktisk fråga om handling och åtgärder än som en teoretisk diskussion om kulturpolitiken. Jag behöver inte säga att vi har gjort det med all känsla för och förståelse för kulturpolitiken — om den kan inga delade meningar råda i denna församling.

Riksdagen har ju med aktivt intresse medverkat i den nya kulturpolitiska giv som statsmakterna under senare år

Ang. kulturpolitikens framtida utformning

utvecklat med allt större kraft. Det är uppenbart att det kommer att stöta på många praktiska svårigheter att förverkliga detta, bl. a. av det skäl som herr Adolfsson nämnde, att man har otillräckligt underlag när det gäller olika folkgruppers attityd till kulturpolitik och kulturfrågor. Jag syftar på den sociologiska undersökning som gjorts i Malmö. Denna undersökning är av stort intresse, och det är självklart att vi behöver mera av den sorten. På sidan 3 i utskottets utlåtande antyds också de initiativ som i övrigt pågår och är aktuella just för att tillfredsställa behovet av sådana undersökningar. Utskottet understryker vidare det angelägna i att man fortsätter med sådana initiativ, följer upp verksamheten och de praktiska åtgärderna med stöd av dylika sociologiska undersökningar.

Det är alldeles påtagligt att det finns en stor ojämnhet i spridningen och mottagligheten hos olika folkgrupper när det gäller kulturpolitik. Det är naturligtvis ytterst beklämmande att det ännu råder en rätt utbredd likgiltighet bland stora breda folklager för vad vi anser vara värdefullt i kulturpolitiken. Det är många kulturupplevelser som man därigenom går miste om.

Jag skall inte falla för frestelsen att diskutera enhetskultur eller olika slags kultur. Det är i hög grad en definitionsfråga vad som därmed menas, och här går lätt troll i ord. Kulturen känns främst igen inte på om det är en enhetskultur eller finkultur, utan framför allt på om det är kultur av god kvalitet. Det har varit och är en medveten linje i statsmakternas kulturpolitik att främja både produktionen och konsumtionen, att öppna vägarna till spridning av kultur. Det pågår en rad försök i det syftet, bl. a. den mycket intressanta och hittills framgångsrika rikskoncertverksamheten. På riksdagens hemställan kommer inom kort också att inledas ett försök med en rikskonstutställningsverksamhet. Upptagandet av dessa båda grenar är ju en motsvarighet till vad

som för 30 år sedan skedde på teaterns område.

I likhet med herrar Nyman och Adolfsson tycker jag att det är ett centralt intresse att man försöker sprida kulturyttringarna utanför storstäderna i högre grad, så att de avlägsnare områdena — den s. k. landsorten — i möjlig mån blir delaktiga av dessa värden.

Jag tycker att herr Adolfsson gjorde sig skyldig till att framföra en något för pessimistisk uppfattning och till ett förbiseende när han inte nämnde radio och television. Dessa massmedia är och förblir våra största kulturspridare, och de har möjlighet på ett helt annat sätt att utan särskilda svårigheter, kostnader och resor tränga in i varje familjs hem, sprida kännedom om och intresse för konserter, böcker, musik o. s. v. I det avseendet tycker jag att vad radioutredningen föreslagit är tillfredsställande. Det är förslag som just i dessa avseenden pekar framåt. Radio och TV kommer att förbli vår största teater-scen och vår största konsertestråd, och där har vi stora möjligheter och ett stort ansvar.

Jag vill med anledning av herr Nyman's yttrande om orkestrarna säga, att den Hultska orkesterutredningen har tagit itu med just de problem som han pekade på och som framhållits i det särskilda yttrandet, och jag antar att ecklesiastikdepartementet är berett att inom en nära framtid ta ställning till orkesterutredningens förslag, som jag tycker är väl värda att förverkligas.

Statsmakternas kulturpolitik har alltså blivit mer och mer medveten, och den inger tillförsikt. Men även om vi driver kraftigt på, är vägen lång. Vägen måste göras framkomlig. Det är främst en fråga om konkreta åtgärder för att främja både kulturproduktionen och spridningen och att söka stimulera alla som har med opinionsbildningen att göra till att skapa ett aktivare intresse hos vårt folk för dessa frågor.

Med dessa ord ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Ang. de svenska musikernas arbetsmarknadssituation

Häri instämde herr *Näsström* (s).

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Föredrogos ånyo allmänna beredningsutskottets utlåtanden:

nr 25, i anledning av väckt motion om åtgärder för att tillgodose kravet på diskretion vid postförsändelser från polismyndigheter m. fl.; och

nr 26, i anledning av väckta motioner om åtgärder att förhindra barnmiss-handel.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Ang. de svenska musikernas arbetsmarknadssituation

Föredrogos ånyo allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 27, i anledning av väckta motioner angående de svenska musikernas arbetsmarknadssituation.

I de likalydande, till allmänna beredningsutskottet hänvisade motionerna I: 340, av herr *Bengtson m. fl.*, och II: 413, av herr *Johansson i Dockered m. fl.*, hade hemställts, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning och förslag beträffande frågan om de svenska musikernas arbetsmarknadssituation.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att de likalydande motionerna I: 340 och II: 413 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Herr **BENGTSON** (cp):

Herr talman! I de motioner som kam-maren har att behandla hemställdes, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning och förslag beträffande frågan om de svenska musikernas arbetsmarknadssituation.

Att en sådan utredning är befogad

framgår kanske främst av de yttranden som arbetsmarknadsstyrelsen har avgivit. Man har citerat artistförmedlingsutredningen, som visar på en undersökning som gjordes år 1961. Av de musiker som spelade på svenska restauranger utgjordes 40 procent av svenskar, 17 procent av övriga nordiska musiker och 43 procent var utomnordiska musiker. Fler utländska musiker spelade alltså på restaurangerna än svenska.

Utskottet har inte publicerat någon senare undersökning, och jag förmodar därför att det inte finns någon sådan. Jag skulle nog ändå kunna påstå att situationen sannolikt har förvärrats till nackdel för de svenska musikerna sedan år 1961. Det finns säkerligen fler utländska musiker på våra restauranger nu än då. De som läser nöjesannonser eller besöker restauranger har säkerligen lagt märke till det stora antalet utländska musiker.

Är det då önskvärt med ett förhållande som givetvis så småningom kommer att leda till att inga svenska musiker vågar ägna sig åt yrket? Om de inte får något engagemang är de tvungna att arbeta med någonting annat. Utskottet har sagt några ord som jag — det vill jag starkt understryka — anser vara mycket tillfredsställande: »Utskottet anser att de i motionerna berörda frågorna om de svenska musikernas arbets-möjligheter samt förutsättningarna för svenska ungdomars utbildning och utkomst i musikeryrket är av väsentlig betydelse.» Jag förmodar att utskottet har samma uppfattning som vi motionärer i detta fall, att vi bör försöka upprätthålla en kår av svenska musiker, så att vi inte blir fullständigt utlämnade enbart åt utländska musiker. Jag kan kanske i detta sammanhang understryka att jag ingalunda syftar till ett svenskt monopol på musikerområdet. Visst skall vi ha utbyte av musiker med andra länder, men när det går så långt att det finns fler utländska än svenska musiker på restaurangerna, tycker jag att det är något fel.

Ang. de svenska musikernas arbetsmarknadssituation

Yttrande har begärts från två remissinstanser. Den ena är arbetsmarknadsstyrelsen, som har uttalat sig om olika saker men som, vad jag kan se, varken har tillstyrkt eller avstyrkt motionerna. Den andra remissinstansen är Svenska musikerförbundet, som har tillstyrkt motionerna. Arbetsmarknadsstyrelsen har visat oss en siffra, som säger att antalet till arbetslöshetskassorna anmälda musiker har varit mycket lågt. Det har rört sig om ett par procent, och man har därmed velat bevisa att situationen inte är så oroande. Då bör man emellertid observera musikernas speciella yrkesutövning. En musiker kan ju få ett tillfälligt engagemang, kanske spela en eftermiddag eller en timme på radiotjänst eller på någon restaurang någon kväll. Han är också så gott som tvungen att ta detta tillfälliga engagemang. Följden blir att han inte kan få någon ersättning från arbetslöshetskassan. Det är således inte någon rättvisande bild av musikernas verkliga arbetsförhållanden att peka på dessa låga siffror.

Det är den ena saken. En annan sak är att det på grund av de svåra arbetsförhållandena finns ett antal musiker som inte kan försörja sig på yrket och därför får gå över till andra yrken. Musikerförbundet har också påvisat att de till arbetslöshetskassorna minskande anmälningarna inte heller ger någon rättvisande bild.

Arbetets art bör också beaktas på annat sätt. En kvartett kan t. ex. vara mycket samspelt men inte få något engagemang. Medlemmarna anmäler sig hos arbetsförmedlingen. Efter någon dag säger man därifrån att det behövs en pianist någonstans i en stad långt ifrån Stockholm. Då skall man alltså bryta ut pianisten ur denna samspelta kvartett och skicka i väg honom. Han kanske inte heller är lagd för att uppträda som solist. Sådana speciella svårigheter bör också beaktas beträffande musikerna.

Det bör också i detta sammanhang

påpekas, att om det finns svenska musiker som bor här i Stockholm med sina familjer och marknaden översvämmas av utländska artister, måste kanske de svenska musikerna skickas i väg ut någonstans i landet för att få engagemang. Vi kan förstå att de svenska musikerna inte känner sig särskilt tilltalade av en sådan politik. Det finns alltså starka skäl som talar för att någonting blir gjort på detta område.

Jag kan utan vidare erkänna att utskottet skrivit en hel del positiva saker i sitt utlåtande, även om motionerna är avstyrkta. Utskottet har ju sagt att frågan om musikernas arbetsmarknadssituation för närvarande uppmärksammas i pågående och nyligen avslutade utredningar och att det i anslutning till dessa utredningar vidtas och planeras åtgärder, som synes ägnade att verka i motionernas syfte. Det är ju egentligen ett uttalande, som synes innebära att utskottet till stor del delar motionärernas uppfattning, att det är aktuellt att någonting blir gjort för de svenska musikerna.

Jag skulle kanske kunna sluta, herr talman, med att erinra om att andra länder gör betydligt mer för sina musiker än vi. De skickar inte bara ut dem med vissa subventioner för att spela i andra länder — det skulle också vi kunna göra här i Sverige — utan man har också, såsom exempelvis i Danmark, föreskrivit att det skall finnas en viss procent inhemska musiker vid en restaurang. Man kan då inte komma ifrån detta, utan en viss tid är man tvungen att reservera för de inhemska musikerna. Jag har mig bekant att detta förekommer också i andra länder än Danmark, under det att vi i Sverige har denna frihet som leder till att det finns flera utländska musiker än svenska engagerade här i landet.

Herr talman! Jag var något tveksam om det yrkande jag här skulle framställa, ty jag har ansett att utskottet gjort en hel del positiva uttalanden. Jag har understrukit vad utskottet därvid sagt

Ang. de svenska musikernas arbetsmarknadssituation

och jag utgår ifrån att de förhoppningar som där ställs skall infrias, men jag anser att motionerna är så pass rättvisande i sin bedömning att jag ber att få yrka bifall till dem.

Herr **PETERSON, ERIC GUSTAF**, (fp):

Herr talman! Av de remissvar, som kommit in med anledning av motionerna, framgår att artistsförmedlingsutredningen, som avlämnat sitt svar så sent som i februari månad 1965, däri redovisar både synpunkter och förslag som ger vid handen att man där ägnat stor uppmärksamhet åt denna fråga. Vidare har arbetsmarknadsstyrelsen i sitt yttrande sagt, att ansökningar om arbetstillstånd för utomnordiska musiker alltid remitteras till Svenska musikerförbundet och att styrelsen i regel inte tillstyrker tillståndsansökan, om förbundet avstyrker. Vidare har konsertbyråutredningen att behandla vissa härmed sammanhängande frågor.

Slutligen vill jag säga, att de svårigheter som kan uppstå genom konkurrens från utländska musiker synes med nuvarande principer för behandling av ansökningar om arbetstillstånd kunna bemästras, inte minst genom det samråd som äger rum mellan myndigheter, arbetsgivare och musikernas fackliga organisation. Av den anledningen har utskottet inte funnit skäl att tillstyrka motionerna.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr **BENGTSON** (cp):

Herr talman! Bara ett par korta kommentarer med anledning av herr Petersons anförande.

Vad gäller uttalandet att man skulle kunna bemästra situationen med de åtgärder som nu vidtas, kan vi nog vara litet tveksamma, ty ingenting har ju förändrats på detta område. Det har ju varit på detta sätt tidigare också, men vi har ändå råkat i den besvärliga situation som nu föreligger.

Sedan vill jag understryka en sak, som jag tycker är viktig. Jag hade nog för mig att konsertbyråutredningen inte direkt sysslade med dessa frågor, men om nu riksdagen beslutar enligt utskottets förslag, där det står att utredningen skall ta upp de frågor som berörs i motionerna, förmodar jag att konsertbyråutredningen verkligen kommer att syssla också med restaurangmusikernas problem. Jag förmodar att utskottets talesman också menade så, då han hänvisade till utredningen.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjordes enligt därunder framkomna yrkanden propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på bifall till de i ämnet väckta motionerna; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Vid förnyad föredragning av allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 28, i anledning av väckt motion om utredning rörande den statliga informationsverksamheten, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Upplästes följande till kammaren inkomna ansökning:

Till riksdagens första kammare

Härmed får jag anhålla om ledighet från riksdagsarbetet under tiden den 3—den 8 maj 1965 för deltagande i Europarådets rådgivande församlings sammanträde i Strasbourg.

Stockholm den 28 april 1965

Lennart Geijer

Den begärda ledigheten beviljades.

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 5, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande utgifterna för budgetåret 1965/66 inom socialdepartemen-

Interpellation om åtgärder mot sexuella våldshandlingar, m. m.

tets verksamhetsområde jämte i ämnet väckta motioner;

nr 171, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag för budgetåret 1965/66 till Bidrag till varudeklarationsnämnden; och

nr 172, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag för budgetåret 1965/66 till Avsättning till fonden för friluftslivets främjande.

Anmälades och godkändes allmänna beredningsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 176, till Konungen i anledning av väckta motioner angående låglöne- och låginkomstgruppernas problem.

Interpellation om åtgärder mot sexuella våldshandlingar, m. m.

Herr ARVIDSON (h) erhöll på begäran ordet och anförde:

Herr talman! Gång efter annan uppröres allmänheten av underrättelser om begångna våldsbrott ofta med sexuell anknytning. Våldtäkter begås allt oftare, människoliv utsläckas. Antalet dylika grova brott begångna mot barn och ungdom är av publiciteten att döma i stigande. Allt flera medborgare frågar sig ängsligt om samhället skall stå mer eller mindre passivt till denna tendens. Det räcker inte med att förbrytarna lagföras och straffas; de bakomliggande orsakerna måste angripas där så är möjligt.

Orsakerna till den beklagliga utvecklingen är förvisso inte närmare klarlagda. Omöjligt är emellertid inte att det tilltagande antalet grova sexualförbrytelser sammanhänger med att sexuallivet och dess avarter i s. k. pornografisk litteratur på film och teater, ja, t. o. m. television, skildras ohöjlt och eggande. Även om kanske flertalet män-

niskor icke påverkas ogynnsamt vet man dock, att det finns labila människotyper som i sitt driftliv starkt påverkas och eggas till ohämmade handlingar. Skrämmande krafter i människonaturen kan därigenom utlösas med mycket svåra brott som följd. Det är tänkbart att en stramare hållning från samhällets sida på angivna områden skulle vara ägnad bryta våldstenden- sen. Samhället måste helt enkelt reagera på ett annat sätt än som nu sker för att stöda dem som inte kan reagera »normalt», d. v. s. socialt. Skulle därigenom människoliv räddas, vore det förvisso värt priset av de relativt måttliga inskränkningar i den nu rådande vittgående friheten, vilka kan vara av behovet påkallade för att skapa en förbättrad ordning.

Tänkbara åtgärder i angivna syfte är en strängare praxis vid tryckfrihetsförordningens handhavande än den som på sistone kommit till uttryck samt framför allt återgång till en något hårdare filmcensur. Även en ökad sovring av vad som visas i television och på teater kan finnas anledning överväga. Kulturlivet skulle säkerligen inte lida skada härav.

Under åberopande av vad sålunda anförts vill jag till hans excellens herr statsministern rikta frågan, huruvida regeringen har sin uppmärksamhet riktad på ifrågavarande allvarliga samhällsproblem och avser vidtagna åtgärder med syfte att förebyggande skydda de människor som sannolikt påverkas ogynnsamt av den överdrivna sexkulten.

På gjord proposition medgav kammaren, att ifrågavarande spørsmål finge framställas.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 14.04.

In fidem
K.-G. Lindelöw